

WESTERN ROMAN

LASO

Cijena 1000 d broj 789

YU ISSN 0353-2399

9 770353 239006

John Gray

BITKA

KOD

LITTLE BIG HORNA

John Gray

BITKA KOD LITTLE BIG—HORNA

**VJESNIKOVA
PRESS
AGENCIJA**

Glavni i odgovorni urednik: Milivoj Pašiček
Izdavač: NISPRO VJESNIK (predsjednik Poslovnog
odбора Vjekoslav Koprivnjak)
– OOUR Informativno-revijalna izdanja
(direktor Božidar Radman)
Predsjedavajući Savjeta: dr Ivan Krtalić
Adresa redakcije, izdavača i tiskare: 41000 Zagreb,
Avenija bratstva i jedinstva 4
Telefoni: 041/526-099, 515-555, 519-555 i 333-333
Telex: 21 121 YU VSK
Kolegij redakcije: Berislav Grabušnik (graf. ur.),
Marija Jurela (urednik), Pavle Lugarić (zamjenik gl. i
odg. urednika), Milivoj Pašiček, Biserka Pupavac
(pomoćnik gl. i odg. urednika) Tisak: NISPRO
»Vjesnik«, OOUR Novinska rotacija i OOUR TM

Urednik: Ana Hrastović
Grafički urednik: Ivica Bartolić

John Grey: Bitka kod Little Big-Horna
Naslov originala: Custers Kavallerie
Copyright: VPA
Recenzija: Zorislav Ugljen
Prijevod: Miroslav Kiš

Laso broj 789 izlazi 25. 11. 1988.
u nakladi od 60.000 primjeraka.

I

Bili su u plavim uniformama. Na čelu skupine jahao je preplanuo mršav narednik.

Kada se Pitter okrenuo ugledao je i drugu skupinu koja još nije bila stigla do rijeke.

Pitter je potrčao. Bio je veoma mlad. I toga se trenutka pitao kako je uopće dospio u vojsku, i to upravo u Sedmu konjičku pukovniciju, taj ološ.

Plava bluza i košulja postale su mu odjednom preuske, gušile ga. Gušio ga je i strah. Držao je revolver u ruci ali se nije usuđivao zastati i upotrijebiti ga.

Hammon je već dospio do ruba šume. A Pitterove su noge još više otežale. Jedva je još i disao. S ruba šume Hammon mu je domahivao.

Ne mogu više! — zadahtao je Pitter i pao na koljena, kad je stigao Hammona.

Možeš! — hrabrio ga je Hammon. — Pomisli samo na vješala!

Nismo smjeli bježati! — očajavao je Pitter.

— Seronjo! — protresao ga je Hammon, zgrabivši ga za ovratnik bluze i podigavši ga na noge. — Tko mi je to iz dana u dan probijao uši kako više ne može izdržati, kako mo-

ramo dezertirati?! Zar nisi proklinjao i teške vježbe i lošu klopku i ušljive nastambe i sav prokleti vojnički život?! Bio bih brisao sam. Ali si me preklinjao da te povedem. A sada si mi za vratom!

— Ostavi me, kad ti toliko smetam! — ogorčeno je odvratio Pitter.

— Pa da te uhvate patrole i da ih navedeš na moj trag! — Hammon je uhvatio druga šakom za bradu i stiskao mu vilice tako da se Pitteru činilo da će ih polomiti.

— Nikada to ne bih učinio...

— zavapio je Pitter. — Ti znaš da ne bih...

— Propjevao bi kao cvrčak, čim bi ti stavili vrh bajoneta na pupak! Dosta cviljenja, sada potrči sve dok ne ispljuneš vlastita pluća!

— Uzalud! Svakako će nas uhvatiti! — očajavao je Pitter. — Osim ovih dviju, svakako ima još patrola...

— Učinit ćeš kako ti kažem!

— odgurnuo ga je Hammon. — Pogledao je u sumrak prema rijeci, gdje su se dvije patrole srele i nešto se dogovarale. Mršavi narednik upravo je nešto govorio, pokazujući rukom prema šumi.

– Pokreni se! – Hammon je zgrabio Pittera za ruku i povukao ga za sobom.

Potrčali su kroz mračnu šikaru. Spoticali su se o korijenje, dahtali, grane su im greble lica. Pitter je bauljao jecajući. Hammon je pokušavao ne osvrutati se na malodušnog druga u nevolji.

– Svakog tjedna ima dezertera – objašnjavao je Hammon i drugu i sebi, kad su zastali da predahnu iza nekog grma. Promatrao je zelenu brežuljkastu obalu rijeke. – Centar ima prećih briga, ne može slati čitave čete u lov na dezertere. Jamčim ti da će se i ove patrole uskoro okrenuti i vratiti neobavljena posla!

– A što ako neće...

– Custer priprema nešto veliko... Zar nisi vidio koliko je kurira dolazilo u tvrđavu i napuštalo je? Upućivao je brojne izviđače na zapad. Kažem ti da predstoji ozbiljan pohod. Custer sebi ne može dopustiti da trči za nekolicinom dezertera.

– Ako uistinu priprema nešto ozbiljno, to može značiti da se ne može odreći ni jednog čovjeka – sumnjičavo će Pitter.

– Nas se može odreći – Hammon je bio uporan optimist. – Pitam se samo kako si ti, dovraga, uopće dospio u sedmi konjički!

– Imali smo farmu u Illinoisu. Otac bi me tukao tako da bi poplavio od udaraca. Mlađega je brata batinama gotovo obogaljio. Kad mi je dojadilo dao sam petama vjetra. Tada me je neki tip u nekom salunu u St. Louisu obrlatio i odvukao

u regrutacijski ured.

– Je l'ti barem dao tvoj novac za to?

– Nisam vidio ni pare.

– Znači da ga je tip strpao u vlastiti džep kao proviziju. Tko zna koliko je takvih žutokljunaca poput tebe prešao, čak i za tu lovnu?! – potresao je prijekorno glavom Hammon. – Taj zna znanje i dobro radi, naravno za sebe. A ti, Pitteru, čitavog života samo bježiš: najprije od svojega staroga, a sada od Custera. I baš sam ja takvog žutokljunca morao sebi natrpati na vrat!

– Na možeš tako razgovarati sa mnom – plačljivo je prosvjedovao Pitter. – Pa i ti si dezertirao!

– Ja nikada nisam niti namjeravao ostariti u vojsci! Trebala mi je samo kao pribježište. Vojska je najbolje sklonište za nekoga za kim je raspisana potjernica. U njoj svi nose uniformu i svi jednako izgledaju. Čak te nitko ne pita jesi li rekao pravo svoje ime i prezime! Daju ti stan, hrane te i odijevaju, šalju amo-tamo, pa ti se sasvim izgubi trag...

– Zar te traži zakon? – iznenadio se Piter.

– U Teksasu – mirno je odgovorio Hammon. – Zbog ubojstva. Otprije godinu dana. Možda bih ostao u vojsci i duže, da nemam taj prokleti osjećaj da je sada bolje potražiti neko zdravije mjesto. Custer, kako sam ti rekao, priprema sada neku veću svinjariju. A meni nije stalo da postanem junakom, pogotovo ne mrtvim junakom. Promatrao sam Custera posljednjih mjeseci. Taj

čovjek je opasan. I to ne samo za crvenokošce, nego i za sebe i za svoje vojnike. Kad se prije nekoliko tjedana činilo da će ga oni u Washingtonu rashodovati, pomislio sam da ću još ostati u vojsci. No, on je opet tu, a meni je zbog njega nekako vruće pod nogama.

— Ti si... Zar si zaista ubojica?

— Zar ti još nikada nikoga nisi ukokao?

— Ne...

— Uopće nije teško. Nije mi to bio prvi čovjek, ali je ovaj put bio krivi. Igrali smo poker i varao me. Čak je i prvi posegnuo za revolverom. Moja je nesreća što je tip bio sakupljač poreza za vojne vlasti. Od građanskog je rata već prošlo deset godina i neke stvari su se malo popustile, ali su mali vojni komandanti po okruzima još uvijek poprilične zvjerke, a sakupljač poreza za takve dođe kao važna ličnost.

Pitter je poslije te priče načinio grimasu kao da će mu pozliti.

— Zacijelo ti sada nije jasno za što da se opredijeliš: da te se dočepaju Custerove patrole ili da te ja ucmekam — naru-gao mu se Hammon.

Pitter je zašutio, a Hammon se osvrnuo na patrole: dojahale su već sasvim blizu šume. Široka rijeka Missouri ljeskala se u bakrenom odsjaju posljednjih zraka zalazećeg sunca.

— Našli su nas! — kriknuo je Pitter, bacivši se na zemlju.

Hammon ga je, opsovavši, udario. Zatim se uspravio i potrčao kroz šumu prema rijeci.

Vojnici su već jahali kroz grmlje. Stigavši do rijeke, Hammon je odbacio plavu bluzu i skočio u vodu. Udarivši o dno uz obalu plitke rijeke, uspravio se, ali je odmah zaronio. Kad je izronio, držao je u ruci revolver.

Progonitelji su već potjerali konje u vodu. Narednik je, nagnuvši se iz sedla, zamahnuo svojom karabinkom kao toljagom.

— Svinjo! — doviknuo mu je Hammon, pritisnuvši obarač na revolveru. Pucnja nije bilo; municija se navlažila.

Udarac kundakom odbacio je Hammona u vodu, gotovo ga je onesvijestio. Hladna ga je voda osvijestila, ali su boli bile jake, te se jedva uspravio. U vodi koja mu je dosezala do prsa pao je na koljena. Povraćajući, borio se da dođe do daha. Kroz slijepljenju kosu, koja mu je pala na oči, vidio je kako mu se kroz plitku vodu približavaju dva konjanika.

Podvriskujući, zgrabili su ga, podigli iz vode i ponovno bacili u nju. Potonuo je. Od paničnog straha jedva je izronio. Udarac čizmom u rame opet ga je odbacio u vodu. Zgrabio je tu čizmu i gotovo povukao vojnika za sobom. Drugi ga je vojnik zgrabio za kosu i povukao prema obali. Poluonesviještena, bacili su ga na tlo.

— Drugi mora da je negdje na rubu šume — čuo se glas.

Topot kopita odao je približavanje druge patrole. Čuli su se povici.

Hammon je podigao glavu. Sada progone Pittera, pomislio je. Toga idiota! Pitter i jeste kriv za sve! Da nije jecao i kri-

ćao, patrola ih ne bi bila otkrila. Da nije toliko paničario, bili bi i brže napredovali u bijegu.

Pucanj. Pitter je bježao obalom rijeke. Opalio je i on iz revolvera, ne pogodivši, naravno, nikoga. Sustigli su ga. Kaplar se jednostavno nagnuo iz sedla i odigao bjeGUNCA sa zemlje. Pitter se koprcalo, a onda tresnuo o zemlju svom težinom. Dvojica vojnika skočila su na njega i ubrzo ga čvrsto svezala, spojivši mu ruke iza leđa. Pitter je urlao od boli i oćaja. Dovedi su ga k Hammonu, koga su u međuvremenu osovili na noge.

— Seronjo! — prezirno je Hammon dobacio drugu.

— Zaveži! — dreknuo je na Hammona narednik, udarivši ga pesnicom po licu. Hammonu je pukla gornja usna, udarac ga je zanio. Zateturao se.

— Zbog vas nismo cijelu noć spavali, stoko usrana! — grmio je narednik. Jahanjem smo izranjavali guzice na sedlima, sve zbog vas, da vas uhvatimo!

— Zašto, onda, niste odustali? — promrsio je Hammon.

Narednik ga je opet udario. U Hammonovim očima sjala se mržnja.

— Tebi ćemo još propisno začepiti tu tvoju gubicu — dobacio mu je narednik. — Svi će računi biti svedeni, kad vas vratimo u tvrđavu, u Fort Lincoln.

— Nisam htio dezertirati! — cvilio je Pitter, dršćući čitavim tijelom. — Otpočetka sam bio protiv toga. On me je nagovarao na to, kako ne bi bježao sâm: Nikada ne bih bježao, da me on nije...

— Zaokrenut ću ti vratom, kukavićka svinjo! — zaurlao je Hammon, uspjevši ga doista zgrabiti za vrat. Obojica su pali na tlo. Vojnici su ih grubo podigli. Svezali su i Hammonu ruke iza leđa.

— Ne brinite — podrugljivo im je dobacio narednik — obojica ćete dobiti svoje u tvrđavi!

— Hoćeš li dobiti nagradu za to što Custeru služiš kao lovac na glave! — ogorćeno ga je upitao Hammon. — Taj će nas luđak sve upropastiti! Misli samo na sebe, na to kako će se ponovno domoći generalskih zvijezdica! Tko god od nas ima još imalo mozga u glavi, zbrisat će od tog luđaka, dok još nije prekasno.

— Sam si se pridružio vojsci — gotovo je blago odgovorio narednik. — Dobrovoljno i pri zdravom razumu. A u vojsku se ne može tako ulaziti i izlaziti iz nje kako i kada je kome drago. Nosite uniformu i morate otprditi svoje kao i svi mi. Pokupite ih! — naredio je vojnicima, okrenuvši se u sedlu.

Vojnici su dezterterima vezali užad oko pasa i, pojahavši, stali ih vući za sobom. Uhvaćeni dezterteri morali su trćati ususret svojoj kazni.

— Nadam se da će te u tvrđavi objesiti na jarbol! — dobacio je Pitteru Hammon. — Ako ne to, onda će te išibati tako da ćeš proklinjati dan kada si rođen.

— Nisam ono htio... — cvilio je Pitter. — Vjeruj mi, ne znam zašto sam onako rekao... — Prekinuo ga je udarac jednoga od vojnika. Jedva se održao na nogama. Rijeku

Missouri obavila je tama. Vojnike i uhvaćene bjegunce pratila je buka parobroda dok su prašnjavom cestom išli prema vojnoj tvrđavi Fort Abraham Lincoln, u kojoj je bio smješten Custerov Sedmi konjički puk.

II

Arthur Ridgely jahao je iz zemlje Indijanaca; mršav, uvijek jednako poguren, prašnjav kao i njegov konj. Nosio je indijanski obrađenu košulju od kože s resama na šavovima. Duga tamnosmeđa kosa padala mu je na široka ramena, uokvirujući mu uske, upale obraze, na kojima su duboko usadene tamne oči uvijek blistale nekakvim melankoličnim sjajem. O pojasu je s desne strane nosio zadjenut velikokalibarski revolver a s lijeve nož dugačke oštrice. O sedlu mu je, uz navlaku s karabinom, visio i indijanski tomahavk.

Po izgledu i držanju Arta Ridgelyja vidjelo se da je prevalio dug put. Ipak nije djelovao iscrpljeno, jer je taj čovjek dobro znao raspoređivati svoje snage.

Već je neko vrijeme jahao koritom presušenog potoka – Sweetbriar Creeka. Ispred sebe je u zraku osjetio dim. Ugleđavši u daljini i vatru, usmjerio je konja prema njoj. To što je otkrio vatru nije nimalo promijenilo njegovo držanje. Bio je oprezan kao uvijek, zapazio sve oko sebe.

Kraj vatre ugledao je troja kola: jedna teretna, prekrivena ceradom, a dvojica lagana poput onih što ih svakodnevno

koriste farmeri, natovareni očito samo hranom i ponekom alatkom. Oštrom Ridgelyevu pogledu nije promaklo da su među alatkama i sita za ispiranje zlata, krampovi, lopate, a među opremom i hranom i lonci, kante, konzerve...

Sedam muškaraca što su sjedili uz vatru nije bilo lako ocijeniti. Četvorica su izgledala kao da su tek sišla u bismarcku s parobroda iz St. Josepha. Odjeća im je još djelovala nekako gradski. Dvojica su, obučena u levisice i grube pamučne košulje s revolverima o pojasima, djelovala iskusnije. Sedmi, srednje visine, ali čvrsto građen, preplanula tena, imao je bujnu bradu, a usprkos sivom gradskom odijelu nije se doimao poput istočnjaka. Prekinuli su razgovor, kad im se Ridgely približio.

– Može li se dobiti gutljaj vode? – upitao je Ridgely, zauzdavši konja.

– A je li po volji kava? – upitao je jedan od njih, zgrabivši tamosmeđu tekućinu limenim lončićem iz povećeg lonca kraj vatre.

– Kavu nikad ne odbijam – odgovorio je pridošlica, zadovoljno srćući. Odavna nije okusio kave.

– Traper? – kratko je upitao preplanuli bradonja u sivom odijelu.

– Izviđač – isto je tako kratko odgovorio Ridgely – i to iz Fort Abraham Lincolna. Američka konjica. Zovem se Ridgely.

– Pa i vrijeme je da vojska nešto poduzme – rekao je onaj što je Ridgelyu dao kave.

– A što bi to vojska trebala poduzeti? – upitao je izviđač.

– Otjerati konačno k vragu te crvenokošce.

– Jeste li vi to pošli u Black Hills? Kopači zlata? – zanimalo je Ridgelya.

– Da.

– Tada bismo k vragu trebali otjerati vas! – Rekavši to izviđač je mirno ispio kavu i bacio lončić kraj vatre.

– Kako to mislite? – iznenadio se bradonja.

Zastavši prije nego će odgovoriti, Ridgely se nije osvrtao na poglede ostalih, koji su odmah postali neprijateljski.

– Možda ćete se sjetiti – mirno je započeo objašnjavati – da postoji nekakav ugovor između vlade Sjedinjenih Država i ujedinjenih plemena Siuksa, Čejena, Arapahosa i drugih. Sklopljen je prije nekoliko godina u Fort Laramieu. Novine su tada bile pune članaka o tome.

– Sjećam se – odgovorio je bradati. – Bio sam tada u toj tvrđavi. Reporter sam, gospodine Ridgely, novinar, pišem za »Bismarck-Tribune«.

– Tim su ugovorom – nastavio je izviđač – tamošnjim plemenima zajamčena neka područja, među kojima i Crna brda – Black Hills, u kojima se nalaze kulturne svetinje tih plemena. Tamo je i Velika medicina*, njihova najveća svetinja.

– Gluposti! – ocijenio je kopač koji je izviđaču bio dao kave, približivši se k vatri. –

* pojam za razne predmete i stvari koje su imali kultne i vradžbinske vrijednosti naročito za ratničke uspjehe.

Hrpa divljaka, koja ne zna što bi počela sa zemljištem koje im je dodijeljeno!

– Da li biste tako govorili i da u Crnim brdima nije pronađeno zlato? – mirno je upitao vojni izviđač.

– Mislio sam da radite za vojsku? – izazovno je upitao sugovornik

– Zar bih zbog toga morao biti i gluh i slijep? – Ridgely je ostao miran, iako je zamijetio kako je jedan od šestorice kopača privukao pušku bliže k sebi. – Ono što se sada događa, a čemu i vi pridonosite – nastavio je izviđač – jeste najveće kršenje ugovora koje sam doživio.

Vlada je namjeravala poštovati ugovor, sve dok novine nisu rastrubile o otkriću nalazišta zlata i dok onamo nisu pohrlili kopači. Prve smo odbili i vratili, ali kad su nahrupili mnogi novi, morali smo otvoriti granice rezervata. Sada imamo nesporazuma i sukoba s Indijcima.

– Odričete pravo američkim građanima da se slobodno kreću u svojoj vlastitoj zemlji?!

– Black Hills su indijanska, a ne vaša zemlja. Bi li se vama svidjelo da razne skitnice došetaju u vaš vrt, na vaš travnjak i počnu vam uništavati lijehe s cvijećem i povrćem, vjerujući da je ispod njih zlato?

– Ali ti crvenokošci ne znaju ni što je vlastita zemlja ni što je ugovor!

– Zar tako mislite? A ja vam kažem da mnogi ljudi na Istoku ne poštuju te pojmove. Inače ne bi stalno sklapali

ugovore, kako bi ih kršili.

— Čistite se odavde! —
odjednom je zaprijetio onaj što
je bio primaknuo pušku k sebi.
Sada je držao oružje upereno
u izviđač. — Trebao bih vas
izbaciti metkom iz sedla poput
šugava psa!

— Odmakni tu pušku, dru-
škane — mirno je rekao Rid-
gely. — Posljednji koji je u me-
ne uperio pušku leži pokopan
tamo na obali Power Rivera.
— Ton glasa bio je miran, ali
ledeno hladan, opasan.

— Nas je sedmorica — hra-
brio se onaj s puškom, ali ne-
sigurna glasa. Pred sijevajućim
pogledom vojnog izviđača nije
mu bilo lako pri duši.

— Samo vas je šestorica —
ispravio ga je novinar, ustajući
od vatre. — Sa mnom, naime,
nemojte računati.

— Pustimo ga da na miru
odjaše — dodao je nervozno
treći kopač zlata. — Što nas se
tiče što taj čovjek govori?

— On je vojni izviđač. A voj-
ska bi nas trebala štititi — re-
zonirao je kopač s puškom. —
Neću, valjda, svakom kopiletu
tek tako dopuštati da me nazi-
va skitnicom?!

— Nisi ti samo skitnica i
razbojnik, mladiću — oštro je
odgovorio Ridgely — nego još
i nešto mnogo gore: najveći si
idiot koga sam ikada sreo. Ta-
mo kamo si krenuo nećeš pre-
živjeti ni tri mjeseca. Onaj tko
na nekoga uperi pušku ne
smije, kad je to već učinio,
mного pričati, nego mora dje-
lovati. I to zbog toga što će
onaj na koga je oružje upere-
no odmah pucati! — Govoreći
to, Ridgely se naprimjetno

nagnuo unazad, desnica mu se
neprimjetno latila revolvera,
koji nije niti izvlačio, nego je
zapucao kroz dno korica.

Prva dva metka udarila su u
tlo ispred momka s puškom,
bacivši mu u lice prašinu i bu-
senje, te je odmah ispustio pu-
šku, a šakama prekrio obraze.
Treći metak odaslao je izviđač
usred vatre, uzvitlavši varnice
i pepeo. Jednoga iz društva
kraj vatre opržio je ugarak po
licu, drugi je dobio pepela u
oči...

— Okrenite se i vratite se
kućama — savjetovao im je
izviđač, dok su cviljeli, svaki
zabavljen samim sobom.

— Da sam htio, mogli ste sa-
da svaki imati u tijelu po por-
ciju olova. Slijedeći iole hrabar
čovjek na koga nabusate neće
biti s vama tako obziran kao
ja. U gnijezdima kopača zlata
u Crnim brdima vladaju malo
drukčiji zakoni. Ako uopće i
stignete u Black Hills, narav-
no. Putovima do tamo švrljaju,
naime, Indijanci, a oni se rado
pozabave svakim od vašeg so-
ja koga sretnu. — Ispustivši iz
šake korice s revolverom, izvi-
đač je još jednom upozorio
čudno društvo: — Pomisli li
koji od Vas da bi mi mogao
pucati u leđa, neka o tom do-
bro razmisli. Kad ja slijedeći
put zapucam, neću gađati u
vatru!

— Trenutak, gospodine Rid-
gely! — približi mu se reporter
koji je dotle stajao postrance.

— Vi jašete, u Fort Lincoln, ge-
neralu Custeru?

— Točno.

— Htio bih vam se pridružiti.

— Bili ste pošli, koliko sam

shvatio, na zlatna polja.

— Tamo mogu stići i kasnije. Imam osjećaj da je u društvu generala Custer a novinaru mnogo zanimljivije. Naime, mislim da niste na zapad jahali iz vlastitog zadovoljstva, te da sada Custer a nećete izvijestiti o tome kakvo je vrijeme u tom dijelu zemlje.

— Ne mogu vas spriječiti da odjašete u Fort Lincoln, gospodine...

— ...Kellogg — predstavio se novinar. — Mark Kellogg iz »Bismarck-Tribunea«.

— Custer voli reportere — promrmľjao je više za sebe izviđač, promatrajući kako Kellogg žuri k svome konju, uzima svoje stvari, uopće se više ne osvrćući na svoje dotadašnje društvo.

— Zar ih vi ne volite? — upitao je reporter, pokazavši da je čuo Ridgelyjevu primjedb u.

— Ne — iskreno je odgovorio vojni izviđač.

— Možda će te se promijeniti, kad budete mene upoznali.

— Ne vjerujem — suho je odgovorio Ridgely, pojahavši. Ispod oka je neprimjetno promatrao kopače: nijedan se nije usudio niti pomaknuti.

*

— U Bismarcku kruže glasine da se priprema neki veći vojni pohod — započeo je razgovor novinar, kad su odmaknuli od vatre. — Navodno će general Alfred Terry povesti veliki ratni pohod. General Crook je već, navodno, u Montani. Ili sam, možda, krivo obaviješten?

— Pitajte Custer a — suho mu je odgovorio izviđač.

Jahali su jedan kraj drugog, uspored o. Pred njima je izranjao Missouri. Rijekom je upravo plovio teretni parobrod. Iz dvaju usporednih dimnjaka sukljali su oblaci dima.

— Ali, ja pitam vas, Ridgely — nastavio je, poslije kraće stanke, reporter. — Jeste li ono što ste rekli mislili ozbiljno, mislim ono o ugovorima i indijanskoj zemlji?

— Naravno.

— Zašto onda još radite za vojsku?

— Dobro pitanje, Kellogg. To se i sam često pitam, a postavljao sam sebi to pitanje i sada, na cijelom ovom putu. Ponekad, vjerojatno, toliko zaglibimo u nešto da ne možemo odustati, čak ni ako više ne vjerujemo u ono što radimo.

— To vam je vrlo loš odgovor, Ridgely.

— Možda. Ali je istinit. A istina je najčešće vrlo složena.

— Istina je — nastavljao je novinar — da je vlada isprva branila kopačima pristup u području Black Hillsa. No, bilo je to samo stoga što ga je namjeravala otkupiti, po običaju u bescjenje. U Washingtonu zacijelo nije bilo čovjeka koji je i za sekundu pomišľjao da će se ugovor iz Fort Laramiea poštovati, a ostaviti zlato u Crnim brdima.

— Dobro ste obaviješteni — cinično je primijetio Ridgely.

— To mi je posao — mirno odgovori novinar. — Tako znam i da general Crook još od zime poput vrška koplja prodire u zemlju Siuksa, ali či-

ni se, ne s osobitim uspjehom. A Sedmi konjički s Custerom zacijelo nije upućen u Fort Lincoln na ljetovanje. Vjerojatno ima neku osobitu zadaću. Custer je, napokon, čovjek osobita kova: izvještio se u obuzdavanju Siuksa i Čejena, nekoliko im je već puta pokazao gdje im je mjesto.

– Pitajte njega – opet je suho odbrusio Ridgely.

– Ne bi se moglo reći da im olakšavate posao – nezadovoljno je odvratio Kellogg.

– Ja i nisam tu radi toga. Ja sam izviđač. Pitajte Custera.

– Ridgely se okrenuo k novinaru, a u očima ju je bljesnulo, kad je dodao: – Ne zaboravite, međutim, nikada da ga oslovite kao »general«! Usprkos činjenici što na epoletama ima tek zvjezdice potpukovnika!

– Ipak je, međutim, general...

– Bio je general u građanskom ratu – objasnio je Ridgely. – Prije deset godina, dakle. Tada je bio najmlađi general u vojsci Sjedinjenih Američkih Država. Bio je, međutim, general tek po naslovu, tituli. A takvih je bilo mnogo poslije građanskog rata. Sada je Custer tek potpukovnik, ali gine za tim da se opet domogne generalskih zvjezdica, da bude ovaj put pravi general i po položaju i nadležnostima, a ne samo po zvanju. Vjerojatno bi htio položaj generala Sheridana, a možda čak i neki viši. No – dodao je izviđač hladno – zaboravite da sam vam ovo rekao.

– Opće je poznato – odvratio

je na to novinar – da je Custer vrlo tašt čovjek. Priča se, međutim, da je i koljač – je li to istina?

– On je čovjek koji od života mnogo zahtijeva, te sam uzme ono što mu život ne pruži. Takav čovjek uvijek čini ono što mu se učini korisnim. Vidjet ćete da mnogo zna o Indijancima te, čak, gaji stanovite simpatije prema njima. Napisao je jednu knjigu – jeste li je pročitali?

– Jesam. Otada jedva čekam da ga upoznam. Znamenit je to čovjek.

– Besumnje. No, kada je riječ o njegovim vlastitim interesima, misli samo na sebe.

– Zar to ne činimo svi mi?

– Ne na njegov način – bezvoljno je odgovorio izviđač.

– Čuo sam – nastavljao je neumorno reporter – da je nedavno trebao biti otpušten iz vojske?

– Pa... imao je sukoba – nevoljno je odgovorio izviđač, kome su reporterova pitanja počela dosadivati. Ridgely inače nije bio od onih koji rado i mnogo pričaju.

– Zar sukoba s predsjednikom? – pitao je reporter.

– Pa... Nije preporučljivo olako optužiti predsjednikova brata da je imao udjela u prljavim poslovima, pogotovo ako se to ne može dokazati.

– A tako lukav nije ni Custer, zar ne?

– Ako ništa drugo, donijelo mu je to popularnost u tisku – dugo je bio na prvim stranicama.

– Ali je umalo otpušten!

– Ja nisam Custer – umor-

no je zavapio Ridgely. – Ja sam samo običan izviđač.

– Zašto ste ovaj put jahali na zapad, Ridgely?

– Stanje je vrlo napeto. Voj-ska mora znati što se tamo do-gađa. Black Hills su, na pri-mjer, pune kopača svakojakog spoja.

– Nije vas briga za kopače. Htjeli ste izvidjeti što smjeraju Indijanci...

– Zašto se ne vratite i ne odjašete s onim kopačima?

– Zato što sam sve sigurniji da će na indijanskom podru-čju uskoro biti eksplozije, a Custer je taj koji u ruci drži fi-tilj.

– To niste čuli od mene, Kellogg – ograđivao se izviđač.

– Nisam, to sam čuo od sa-ma sebe. Ipak je, međutim, ovako: crvenokošci se osjećaju prevarenima. Oni poglavice koji onomad nisu htjeli potpi-sati ugovor iz Fort Laramiea sada vode glavnu riječ. Oni su se već tada izjašnjavali za rat, a sada to pogotovo čine, jer imaju za to i argumente. Po-znajete li Bika Koji Sjedi?

– To je vrač ogranka Hun-kpapa plemena Siuksa – od-govorio je izviđač.

– Ima li taj čovjek velikog utjecaja?

– Slušaju ga mnogi poglavi-ce.

– Što je učinio u posljednje vrijeme?

– Siuksi i Čejeni napustili su svoje rezervate, pošavši u lov na bizone – to je sve!

– U lov a bizone ili u lov na kopače zlata?

– Svatko tko krene u Black Hills mora znati da je tamo na

indijanskoj zemlji – slegnuo je izviđač ramenima.

– Ali je i Indijancima zabra-njeno da napuštaju svoje re-zervate, zar ne?

– Dovraga, Kellogg! Kada ćete me prestati gnjaviti? Pa, nisam vam ja ni oficir ni slu-žbenik agencije za indijanska pitanja, a pogotovo ne politi-čar. Samo sam izviđač i čovjek koji, kao i svaki drugi, pokušava u ovoj zemlji preživjeti.

– Imate krivo, Ridgely. Vaše je mišljenje važno upravo sto-ga što niste ni vojnik ni biro-krat ni političar! Dapače, va-žnije je od njihovog, jer vi zna-te činjenice. Ne znate samo što se kuha i što se prešućuje jav-nosti. Ali ste sada bili na licu mjesta i znate koje bi rješenje bilo najbolje.

– Nemojte mi laskati, Kel-logga! – suho je odvratio Rid-gely. – Dobro znam da me že-lite ispitati! Pa ipak, čujte moje mišljenje: Ne bi bilo problema, kad ih ne bismo nepotrebno stvarali. Indijance se lako mo-že shvatiti. Kažu da tu odavna žive, a da smo mi došli kasni-je. Zemlja, znači, pripada nji-ma. Nemaju ništa protiv toga da je dijele s nama, ali uz uv-jet da poštujemo njihovo stari-je pravo. Odavna su shvatili da su bijelci jači i bolje naoru-žani. Indijanac je ratnik. Razu-mije jezik rata. No, bori se pri-je svega za čast i slavu. Ne shvaća da se netko može uni-štavati zbog komada zemlje. Za Indijance ne pripada zem-lja ljudima – ljudi pripadaju zemlji! Zemlja je vječna, a čov-jek prolazan! Indijanac, dakle, očekuje da se dogovori i ugo-

vori poštuju. Vrlo jednostavno, zar ne? Složeno postaje stoga što mnogi smatraju kako je Indijanac divljak te kako oni, »civilizirani«, mogu kada hoće prekršiti dana mu obećanja i ugovore.

— Ima ljudi — podsjetio je reporter — koji smatraju kako je jedino rješenje svih problema velik, konačan rat protiv crvenokožaca.

— Taj, nažalost, već odavna traje — slegnuo je ramenima izviđač. — Indijanski ratovi nisu, međutim, nikakvo rješenje. Naprotiv, stvaraju samo nove žrtve i probleme.

— Zašto se onda ne sluša ljude poput vas?

— Zato što birokrati u Washingtonu i mene smatraju samo poludivljakom — ogorčeno se osmjehnuo Ridgely. — Nestat ću ja, nestat će Indijanci, a nestat će napokon i ljudi poput Custer. Cijela će zemlja biti prekrivena pisaćim stolovima birokrata, a u zraku će lebdjeti samo uredska prašina. No, do tada će još poteći mnogo krvi.

— Smatrate, dakle, da bi zlato trebalo ostaviti tamo gdje jeste, u zemlji?

— Zlato još zaista nikoga nije usrećilo.

— Osim onih koji ga imaju — osmjehnuo se Kellogg.

— Zlato stvara sukobe — oštro ga je pogledao izviđač.

— Ovdje na Zapadu ne možete s njim ništa započeti. Morate u gradove, da biste ga trošili. Ima, međutim, važnijih stvari u životu.

— Kod vas nema ni traga zlatnoj groznici, Ridgely?

— Ne.

— Neobičan ste vi čovjek.

— Zapravo je odjednom previše ljudi pohrlilo na Zapad. Prije su tu uglavnom bili samo ljudi poput mene.

— Vrijeme ne stoji.

— Ništa ne stoji. Sve se mijenja. Nažalost, ne na bolje.

— Vjerujem u budućnost američkog Zapada — parolastički je izvalio novinar.

— Tu biste rečenicu trebali napisati u svojim novinama — narugao mu se izviđač. — A kraj nje bi — dodao je — morala stajati Custerova fotografija.

— A zašto da ne? Većina ljudi ne želi znati kako je ovdje, zaista. Žele vjerovati u nešto. Žele da ih se ohrabri. Zar nismo rekli da je istina previše složena?

Izviđač je neko vrijeme šutio.

— Svidjet će vam se Custer — rekao je iznenada, kad su skrenuli na prašnjavi put prema tvrđavi.

Odjednom su se pred njima, kao iznikle iz prerije, pojavile čvrste ograde oko Fort Lincolna. Na jednoj od stražarskih kula vijorila se zastava Sjedinjenih Država. Kroz glavna vrata tvrđavu je upravo napuštala jedna konjička patrola. Iz Bismarcka se prema tvrđavi kotrljala kolona teretnih kola. Na rijeci podno tvrđave utovarivali su nešto u dva manja parobroda.

— Sve izgleda prilično mirno — začudio se novinar.

— Pričekajte, bit će i drukčije — mračno je odgovorio vojni izviđač.

III

Pitter je poludio od straha. Nije više mogao stajati na nogama. Stražari su ga, zgrabivši ga za ruke i noge, što vukli što nosili preko vojnog vježbališta.

Hammon je išao sam. Ponosno uspravljen, uzdignute glave. U očima mu se ipak vidjelo očajanje.

Vojska je bila postrojena u krugu kasarne. Čuo se zvuk bubnja. Odjeknula je oštra zapovijed.

Pittera i Hammona doveli su do drvenih stupova kraj jarbola za dizanje zastave. Osim njih, za kaznu su pripremali još četvoricu nevoljnika, dezertera. Jedan od njih glasno je zapomagao.

Zauzdavši konja na ulazu u tvrđavu, Ridgely je pogledom potražio stražara.

— Je li general tu? — upitao je.

— Promatra sve ovo tamo s prozora. Morat ćete pričekati dok se ovo ne završi — odgovorio je stražar, sumnjičavo pogledavši u Kellogga.

— Ništa se, dakle, nije promijenilo — uzdahnio je Ridgely.

— Ovo je treće kažnjavanje zbog dezerterstva ovoga tjedna — s dosadom je zijevnuo stražar.

Sjahavši, Ridgely i Kellogg povelili su konje u staju, a onda stali postrance od postrojene vojske.

Što se to zapravo događa? — pitao je Kellogg.

— Kažnjavaju dezertere — odgovorio je izviđač. — Sve izgleda kao da nisam ni odla-

zio odavde. Svakoga ih tjedna nekolicina pokušava pobjeći. Mnogi uspiju. A mnoge uhvate patrole.

Kraj drvenih stupova dezertere su u međuvremenu skinuli do pasa. Stražari su se pritom obilato služili i kundacima. Dezertere su privezali uz stupove tako da su im napeta leđa izložena bičevanju.

Uz svakoga dezertera stao je po jedan kaplar s bičem. Izdana je odgovarajuća zapovijed i kažnjavanje je počelo.

Pitter je vrištao kao da ga bodu kopljima. Mišići ramena i ruku napeli su mu se kao da će se raspuknuti. Kriknuo je još poneki dezerterski, ali nijedan nije urlao stalno kao Pitter.

Hammon je podnosio udarce stisnutih zubi, ne pustivši ni glasa od sebe, iako je kod svakog udarca imao osjećaj kao da će mu iskočiti oči. Kaplari su udarali svojski, osobito onaj Hammonov, razdražen hrabrim držanjem »njegovog«
bjeGUNCA.

Postrance, na rubu vježbališta jedan je narednik glasno brojao udarce. Uz svaki udarac odjeknuo bi bubanj. Postrojeni vojnici nijemo su promatrali prizor.

Poslije tridesetog udarca, kad je sve završilo, dezerterima je gotovo doslovce bila skinuta koža s leđa! Odvezani sa stupova popadali su u prašinu. Iz staja su izašli vojnici s vjerdima punim prljave vode. Kad su njome polili kažnjenike, samo su trojica njih pokušala ustati.

Zabacivši šešir na potiljak, Ridgely je pogledao u Kellog-

ga: reporter je pozelenio od muke!

— Nećete, valjda, povraćati, gospodine novinaru? — upitao ga je izviđač.

Kellogg je podigao pogled. Mislio je da mu se Ridgely ruga, no vidio je izviđačev hladan pogled na bezizraznom licu.

— A zašto? — upitao je.

— Zato što izgledate kao da će vam pozliti.

Izviđač i novinar krenuli su preko vježbališta prema zgradi kasarne. U pijesku kraj stupova bilo je krvi. Kellogg je glasno i užurbano disao.

U komandnoj zgradi pošli su stepenicama prema Custerovom uredu. vrata su bila otvorena. Ordonans ih je tek za kratko pogledao.

— General vas je već vidio, Ridgely — rekao je.

Custerov ured bio je namješten spartanski: jednostavnim namještajem, tvrdim stolcima, na zidovima zastava, zemljopisna i topografska karta Black Hillsa, fotografija predsjednika Granta. Na jednostavnoj komodi ležalo je nekoliko revolvera, a na zidu iznad njih visjele su dvije puške i jedna sablja. Na pisaćem stolu dvije fotografije u srebrnim okvirima: na jednoj Libby Custer, generalova žena, a na drugoj on sam u društvu s ruskim velikim knezom u lovu na bizone.

Custer je sjedio zavaljen na stolcu iza pisaćeg stola. Pred njim na stolu stajao je vrč s limunadom. General odnosno potpukovnik Custer bio je visok, vitak, žilav muškarac. Markantna je, na takvom tije-

lu, bila glava: uska, oštrog profila, smjelo zaobljenog nosa, energične brade i punih usana, koje su djelomično pokrivali gusti srpoliko zaobljeni brkovi. Plave oči činile su mu se oštrima kao u sokola. Tamnoplava kosa padala mu je u dugim kovrčavim pramenovima.

— Samo uđite, Ridgely! — pozvao je Custer, pokazujući odmah rukom na vrč s ledom rashlađenom limunadom. — Vruće je ovo ljeto. Hoćete li limunade?

— A zašto da ne? — prihvatio je ponudu izviđač. — Nagutao sam se dosta prašine. — Skinuvši šešir, Ridgely je privukao k sebi stolac.

— Doveo sam vam — pokazao je na Kellogga — novinara koji izgara od želje da vas dobro upozna, generale.

— Mark Kellogg iz »Bismarck-Tribunea« — predstavio se reporter. — Čast mi je, generale, što sam ovdje!

— Želite li pisati neku priču o meni, Kellogg? — upitao je Custer. Pozvao je ordonansa, da donese još dvije čaše. — Znate — nastavio je — mislim da nema više nijednog detalja iz mog života a da ga nisu objavile američke novine.

— Vaša osoba uvijek je zanimljiva, generale — laskao je Kellogg, sjedajući. — No, rado bih pisao i o stanju na indijanskom području.

— O tome ste trebali pitati gospodina Ridgelya. U usporedbi sa mnom, on je u tim stvarima stručnjak.

— Ali, on mi je rekao da o tome razgovaram s vama.

— Zar tako? — Iznenadio se Custer, uzdignuvši obrve. — Iznenadujete me, Ridgely — obratio se izviđaču.

— Priča se o velikim vojnim operacijama protiv Siuksa i Čejena — nastavio je novinar. — To me zanima. Ljudi bi, osim toga, rado ponešto pročitali o vašem sedmom konjičkom puku, koji ovdje na Zapadu treba brinuti o našoj sigurnosti.

— Pukovnija je u izvrsnom stanju.

— A ova... bičevanja? — usudio se upitati novinar.

— Vojnici su vam tvrdi, gospodine Kellogg. Da bi ih se držalo pod nadzorom, mora se s njima postupati željeznom rukom. Dezertera ima u svakom puku. Vjerujte mi: poslije ovakve lekcije bit će to vojnici kakve se samo poželjeti može.

— Što je novo na zapadu, Ridgely? — obratio se Custer izviđaču, koji je prividno nezainteresirano srkao limunadu.

— Sve više kopača hrli u Black Hills.

— To znam. Da bismo zatvorili to područje, trebalo bi nam stotinu tisuća vojnika.

— Indijanci su sve nemirniji.

— Što još?

— Poglavice koje se zauzimaju za to da se poštuje ugovor iz Fort Laramiea nemaju više gotovo nikakvog utjecaja. Gotovo su svi ratnici uz vraća Bika Koji Sjedi i poglavicu Ludog Konja. Čejeni su im se priključili. Otkako su zimski Črokovci napale logor poglavice Dva Mjeseca, ni tamo više nema zagovornika mira. Siuksima i Čejenima pridružuju se i Arapahosi i još neka

plemena. Priča se da će se svi okupiti u Montani na velikom Plesu Sunca. Zapadno od Powder Rivera. Vjerojatno i zapadno od Tongue Rivera. Navodno će se posavjetovati što da poduzmu protiv nepoštovanja njihovih rezervata i »svetih« brda.

— I što će učiniti, Ridgely?

— To se nikad ne može znati unaprijed — odgovorio je izviđač. — Bik Koji Sjedi glasat će za rat. Možda će ih sve pridobiti da napadnu logore kopača zlata. Jedno je sigurno: u Montani će se okupiti dosad neviđen broj indijanskih ratnika. Dosad smo uvijek imali posla sa skupinama ratnika. Sada će se tamo okupiti čitava indijanska vojska!

— No to znači — iznio je Custer svoje gledište — da plemena neće biti raštrkana po ogromnim prostranstvima prerije, nego će ih se moći naći sve zajedno, na jednom mjestu.

— Može se na to i tako gledati — nevoljko je uzvratio izviđač.

Custer je srknuo limunade i obrisao brkove.

— Plemena su, dakle — nastavio je — napustila svoje rezervate. Nemamo drugog izbora nego da pođemo na njih i potisnemo ih natrag, onamo kamo spadaju.

— U rezervatima nema divljači, vlada suša — odvratio je Ridgely. — Agenti za indijanska pitanja velik dio novca za hranu Indijancima stavljaju u vlastite džepove. Siuksi bez lova na bizone neće moći preživjeti. I da imaju hrane, mora-

lo bi se poštovati činjenicu da im je lov na bizone od pamtvjeka glavni i sastavni dio života.

— Ne pomišljajte da ja to ne shvaćam — rekao je Custer. — No, imam svoja naređenja i uputstva, a postoje i ugovori.

— A tko je prvi prekršio te ugovore? Izbacimo kopače iz Black Hillsa i Siuksi će biti pripravnici na pregovore.

— Nije uvijek riječ o pregovorima — suprotstavljao se i dalje Custer. — Mora biti i propisanog reda. Ministarstvo rata zahtijevalo je ove zime od plemena da se povuku iza dogovorenih granica. To se nije dogodilo. A što se agenata za rezervate tiče... — slegnuo je ramenima — dovoljno sam se opržio, kad sam se usudio ukazati na njihove prljave poslove.

— Je li točno — jedva je dočekao prigodu za delikatno pitanje Kellogg — da je brat predsjednika Granta bio umiješan u veliku aferu s pronevjerama novca namijenjenog indijanskim rezervatima?

— O tome sam — odgovorio je general — iznio svoje mišljenje pred odborom Kongresa u Washingtonu. Više to ne želim komentirati. — Crte lica za trenutak kao da su mu se skamenile.

— Poglavice koje sada vode glavnu riječ nisu potpisali ugovor iz Fort Laramiea — nastavio je Ridgely obrazlagati svoje viđenje događaja. — Ne zamišljajte da ćete moći olako smiriti Siukse. Sjetite se kakvu nam je lekciju prije nekoliko godina dao Crveni Oblak, kada je uspješno obranio prioba-

lje Powder Rivera i još nas natjerao da napustimo tamošnje dvije tvrđave. Prebrzo smo to zaboravili. Crveni Oblak je bio čvrst protivnik, no bio je sklon pregovaranju. A Bik Koji Sjedi nije tome sklon. Isto tako ni Ludi Konj. Njih dvojica ne vjeruju više ni jednoj riječi iz Washingtona.

— Ne želimo nikakav pokolj — kao da je nekoga razuvjeravao Custer. — Imamo samo upute da prikažemo snagu, kako bismo Indijance priveli k razumu. Nema te vlade koja bi mogla spriječiti kopače da ne hrle u Black Hills.

— U tim »svetim« brdima nije trebalo obavljati geološka istraživanja — smatrao je Ridgely.

— Zlato bi se otkrilo kad-tad — suprotstavio se Custer. — Zar da rudna blaga ostavimo neiskorištena na toj zemlji samo zato što na njoj žive primitivna plemena kojima je zlato bezvrijedno? Ja bih to još i dopustio. No, naš će se svijet uvijek ravnati prema jačima, a ne prema indijanskim plemenima. Indijanci moraju naučiti da štošta s nama moraju dijeliti. Nitko im neće oduzeti zemlju. Moraju samo dopustiti eksploataciju zlata.

— Nije riječ samo o zlatu. Mnogi će sadašnji kopači ostaniti na toj zemlji, nastaniti se tamo. Doći će i novi doseljenici. Napokon neće samo biti povađeno zlato, nego će na tom tlu niknuti i farme, a zatim i gradovi. Bik Koji Sjedi to dobro zna. Ni trunke ne vjerujem ni u kakvo miroljubivo rješenje — zaključio je vojni izviđač.

— Onda će biti rata — ravnodušno je ocijenio Custer. Tom čovjeku kao da je to bilo svejedno. — Kad ćete opet pojahati na zapad, Ridgely? — upitao je.

— Namjeravao sam nekoliko tjedana biti tu.

— Trebam vas tamo, Ridgely. Redovito ću s vama održavati vezu. Pukovnija će ionako uskoro napustiti tvrđavu. Smatrajte se mojom izvidnicom.

— Točno je, dakle, da predstoje velike vojne operacije? — opet se oglasio novinar.

— Samo rutinski pohod — neuvjerljivo je odgovorio Custer. — Pokazat ćemo im kako, bude li potrebno, možemo zaštititi svoje interese. Ne može biti ni govora o vojnoj operaciji.

— Da li biste imali nešto protiv toga da vas pratim na tom »rutinskom pohodu«, generale?

— Razmislit ću o tome, gospodine Kellogg. Trebam — obratio se Custer opet izviđaču — precizne obavijesti o položajima logorâ njihovih plemena, o jačini ratničkih skupina, o pokretima koje planiraju poduzeti...

— Zašto odmah ne zatražite da zarobim Bika Koji Sjedi i dovedem vam ga ovamo na raspolaganje?

— Zato što me tada neće biti ovdje u tvrđavi — osmjehnuo se Custer, ali mu se u očima pojavila oštrina od koje se novinaru, iako prijekor nije bio upućen njemu, steglo u grlu.

— Odjahat ću odmah sutra — pomirljivo se Ridgely.

— Poslat ću za vama jednoga od naših izviđača iz pleme-

na Vrana. Čekat će vas na Powder Riveru.

Ispivši limunadu, Ridgely je ustao od stola.

— Želim vam svako dobro — dobacio je na izlasku novinaru.

— Vidjet ćemo se opet — odgovorio je Kellogg.

Izašavši na vježbalište, Ridgely je zaškiljio u sunce. Prašnjavi krug kasarne bio je prazan.

— Dobro da si ti još tu, Arte — dobacio mu je u prolazu neki narednik. — Ovdje se, kako si i sâm mogao vidjeti, ništa nije promijenilo.

— Najprije sam i sâm tako mislio — odgovorio je Art Ridgely. — No, to se samo tako čini. U stvarnosti se stvari neprestano mijenjaju.

Pošao je prema kuhinji. Gladan i veoma umoran.

General Alfred Terry opušteno se zavalio u stolcu. Bio je to muškarac srednje visine, snažan, zapravo sklon debljanju. Kosa mu je bila brižljivo podrezana. Lice mu je uvijek bilo toliko bezizražajno da se u svakom razgovoru činio nezainteresiranim.

Novinar Mark Kellogg stalno je promatrao baš generala Terryja, otkako su na razgovor k njemu stigli oficiri iz Fort Lincolna. Terry je bio komandant vojnog odjela za Dakotu, no kao da uopće nije bio dovoljno svjestan važnosti toga svojega položaja.

Na čelu stola u oficirskoj menzi, gdje su se svi sastali, stajao je ispred zemljopisne

karte George Armstrong Custer sa štapićem u ruci. Pokazujući prisutnima pojedine točke na karti, Custer je govorio jasnim, oštrim glasom. Svakom neutralnom promatraču bilo bi jasno da je on taj koji vlada situacijom.

— Armija dobiva naziv Kolona Dakote — upravo je izlagao Custer, promatrajući slušatelje. — Njezina će jezgra biti Sedmi konjički puk. Pridodane će joj biti tri čete šestog i tri čete sedamnaestog pješadijskog puka, kao i jedno odjeljenje Arikara-izviđača. Polazimo za dva dana, ravno na zapad. Cilj nam je ušće Powder Rive-ra u Yellowstone River.

— Koliko će ljudi imati komora? —animalo je majora Renoa, nabitog brkatog muškarca uglate glave.

— Materijal će stići za nama parobrodom — odgovorio je Custer. — Parobrod »Daleki Zapad« već je pripravan. Plovit će uzvodno Missourijem te uploviti u Yellowstone. Sobom nosimo što manje opreme, kako nas ne bi ometala u pokretu. Imamo oko tri tjedna da stignemo na Yellowstone. Tamo ćemo se sresti s drugim dvjema kolonama, koje su već na putu u Montanu.

Custer je zamahnuo štapićem na kartu.

— Od Fort Shawa sa zapada — objašnjavao je — maršira pukovnik Gibbon s četiri čete Četvrtog konjičkog puka i šest četa sedmog pješadijskog puka. S juga se odavna primiče general Crook sa petnaest konjičkih i šest pješadijskih četa. Pošao je iz Fort Fettermana, a

treba da prije nas stigne na Rosebud River.

— Koje posebne ciljeve imaju te tri kolone? — upitao je kapetan Banteen. Imao je plavu, kovrčavu kosu, jasne velike, usko razdvojene oči, nad-svođene međusobno gotovo sraslim obrvama. Nabravši debeo nos, mirno je, postavivši pitanje, nastavio puniti lulu.

— O zadatku svake pojedine kolone odlučit ćemo tek na Yellowstoneu — spremno je odgovorio Custer. — Tek tamo ćemo znati kako će indijanska plemena, koja su se okupila južno od Yellowstonea, reagirati na nastupanje naših kolona. Imamo jasan zadatak: potisnuti plemena natrag u njihove rezervate. To bi bilo sve, gospodo.

— Čuli ste potpukovnikovo izlaganje — obratio se prisutnima general Terry, pomalo teško ustajući sa stolca. Novinar Kellogg primijetio je trzaj na Custerovu licu zbog činjenice što ga Terry nije nazvao »generalom«. — Organizacija vojne operacije — nastavio je Terry — leži u njegovim rukama. Molim vas da njemu postavljate eventualna pitanja. On će u moje ime donositi konkretne mjere i odluke.

Rekavši to, general Terry napustio je prostoriju, a potpukovnik Custer pošao je polako za njim. Ostali oficiri još su ostali. Kellogg je potrčao za Custerom.

— Ipak će, dakle, biti velike operacije, generale? — uzbuđeno je upitao.

— Ovisi o tome kako se budu vladali Indijanci — odgovo-

rio je Custer, stavljajući na glavu konjanički šešir. — Zasad na njih ne planiramo nikakav izravan napad. Do tog će doći samo ako se prema nama budu vladali neprijateljski.

— Onda se u to možete kladiti.

— Čini se da vi znate o tome više od mene! — odbrusio je Custer.

— Točno je, zar ne, da je general Terry zadužen da osobno vodi operacije?

— General Terry je komandant odjela. I sam će pojahati s nama na zapad.

— Svu je odgovornost, međutim, prenio na vas.

— Poznajem zapad — kratko je odgovorio Custer. — A poznajem i Indijance. General Terry odskora je na zapadu. Dovoljno je mudar da koristi iskustva drugih, a ne da odlučuje za zelenim stolom.

— Zar nije neobično — uporno je novinar ustrajao na svojim netaktnim pitanjima — da jedan general svome podređenom oficiru prepusti gotovo sve svoje nadležnosti?

— On to ne čini. Vrhovno komandiranje zadržava za sebe. Što vi zapravo hoćete s tim pitanjima? — konačno je postao nestrpljiv Custer.

— Saznao sam da se general Terry zauzeo za to da vam se vrati komanda nad sedmim konjičkim, pošto vas je predsjednik Grant suspendirao.

— Prilično neugodna stvar... — promrmljao je Custer.

— Svakako, gospodine. Predsjednikova je odluka bila pogrešna. Pa ipak je generalu

Terryju naredio da osobno poduzme mjere protiv Indijanaca. A Terry mu je, navodno, priznao da ne zna kako bi se postavio prema Siuksima. Priča se da je Terry brzojavio generalu Sheridanu da se za vas zauzme u Washingtonu, jer bi bez vas cijela akcija bila osuđena na neuspjeh.

— Ne komentiram glasine — odbrusio je Custer.

— Zašto čovjeka poput generala Terryja, koji očito ništa ne zna o ratovanju protiv Indijanaca, postavljaju na tako važno mjesto? — nastavio je s pitanjima Kellogg.

— General Terry je istaknuti pretpostavljeni — odjednom se slavodobitno osmjehnuo Custer. — Postavljate kriva pitanja, Kellogg. Polazimo na velik pohod. A vi ste jedini reporter koga ću povesti. Rezultat toga pohoda bit će presudan za daljnji razvoj Dakote i Montane kao i drugih područja na sjeverozapadu. Sve ostalo je sporedno.

— Zacijelo vam je ugodno što vas general Terry smatra nezamjenljivim, te što ćete tako imati priliku da se opet dokazete poslije nesporazuma s Predsjednikom?

— Zar hoćete takvim pitanjima uništiti moje simpatije prema vama, gospodine Kellogg?

— Naravno da ne, generale.

— Onda ne zaboravite činjenicu da ste kod mene privilegirani. Dopuštam vam da me stalno pratite i da prisustvujete svim oficirskim razgovorima. Ne stavljajte, dakle, nepotrebno u prvi plan stvari koje nemaju nikakve izravne veze s

predstojećim pohodom.

— Oprostite, gospodine. Zanimam me, međutim, i pozadina svega.

— Pozadina je jedino činjenica da su Indijanci izašli iz svojih rezervata.

— Razumijem, gospodine.

— Nadam se da razumijete, Kellogg.

— Vrlo sam vam zahvalan, generale.

— Ne očekujem od vas nikakvu zahvalnost, nego samo objektivno izvještavanje. Vidjet ćete da sam sedmi konjički oblikovao u precizno funkcionirajući ratni stroj, djelotvoran i pouzdan poput Baldwinove lokomotive. Nije išlo lako, ali je rezultat sjajan. Napišite to. Uvjerit ćete se u to na ovom maršu na Yellowstone. Pišite o borbenosti naših vojnika i organizaciji ovog velikog pohoda na nenaseljenom području bez ikakvih uporišta i baza, a tek najnužnijom komorom.

— Smijem li pretpostaviti da mi prije niste sve rekli, generale? Ipak je, dakle, planiran ratni napad, a ne samo demonstracija snage?

— Ništa nije planirano. — Custer se na mjestu okrenuo i pošao preko vježbališta. — Stajete na području zapadno od Powder Rivera odlučit će kako će se naše snage vladati.

— Bitka bi vam, međutim, dobro došla, generale? Mislim, naime, kako oficir samo u borbi može pokazati koliko vrijedi...

— Tu vam moram proturiječiti, gospodine Kellogg. Iako nemate sasvim krivo.

— Zadaća je triju armijskih kolona da svoj cilj postignu mirno, bez borbe — oglasio se uto general Terry, istupivši iz sjene nadstrešnice. Kellogg je primijetio kako je general dobio Custeru opominjući pogled. — Nijedna od triju samostalno djelujućih komandi nema nalog da započne rat — dodao je general.

— Upravo sam to pokušavao objasniti gospodinu Kelloggu — odgovorio je Custer. — Oprostite — obratio se novinaru — moram vas sada napustiti. — Kimnuvši na pozdrav generalu, Custer se žurno udaljio.

— Izvanredno sposoban čovjek — rekao je novinar generalu, gledajući za Custerom.

— Besumnje — suglasio se general Terry. No u pogledu kojim je on pratio Custeru bilo je zabrinutosti.

IV

Indijanci su se pojavili iz šume iznad Rosebud Rivera. Bila je to skupina od samo nekoliko ratnika. Iza njih su se u nebo izvijali dimni signali.

Bili su polugoli. Gornji dio tijela premazali su ratničkim bojama. Tjerali su svoje konje uz zeleni brežuljak nad rijekom, špijunirajući odande armijsku kolonu koja je dolazila s juga.

Nije bilo ni daška vjetra. Dolinu između rijekâ Rosebud i Tongue pritiskala je teška omara, a vojnike koji su njome jahali nekakva napetost. Čuo se samo topot konjskih kopita, škripa kožnatih sjedala i štopot najnužnijih kola komore.

General George Crook zauzdao je konja i zagledao se u daljinu, zasjenivši oči dlanom od jakog sunca. Bio je to snažan muškarac, iako tek osrednje visine, s velikom bujnom bradom, brižljivo njegovanom i razdijeljenom po sredini. Pod bujnim obrvama svjetlucale su jasne, lukave oči, kojima, činilo se, ništa ne bi moglo promaknuti.

— Izviđači! — pozvao je Crook, ugledavši na brežuljku iznad Rosebuda indijanske izvidnike, iako su se brzo povukli u šumicu. — Pojašite za njima! — naredio je general, kad je k njemu dojahalo nekoliko vojnih izviđača Indijanaca u pohabanim plavim uniformama. — Želim znati gdje logoruju — dodao je, gledajući prema šumici u kojoj su nestali crvenokošci.

— Ne bismo li se trebali povući, gospodine? — upitao je Crooka njegov adutant, mladić upalih obraza. — Prvobitno nam je naređenje — podsjetio je — glasilo da izbjegavamo neprijateljstva, sve dok i druge kolone ne stignu na područje zapadno od Powder Rivera.

— Ne možemo postati nevidljivima. Njihova nas je izvidnica ugledala. Znaju sada da dolazimo i proširit će tu vijest po svojim selima. Što nam se vrijedi povući, kad smo pse već probudili. Moramo se samo truditi da ostavimo dojam kako smo mi jedina vojna kolona koja se kreće na sjever.

— Moglo bi to biti vrlo opasno, gospodine. U svakom slučaju, nije u skladu s planovima i dogovorima — opet je

opominjao adutant.

— Nismo na vojnoj akademiji! — oštro mu je odgovorio general. — Moramo se prilagođavati situacijama na koje nailazimo. Imamo više od tisuću i tri stotine vojnika: zar zaista vjerujete da se s takvom snagom trebamo bojati susreta s Indijancima?

— Naravno da ne, gospodine.

— Naredite, onda, borbenu pripravnost!

— Da, gospodine! — Adutant je, ukočeno salutiravši, okrenuo konja.

Crook je, oduprijevši se pesnicama o sedlo, bijesnom odlučnošću zurio u dolinu. Odande su uskoro u oblaku prašine dojahali njegovi izviđači.

— Logor im je iza šume, na sjevernom rubu doline. Prilično je velik — izvijestili su.

— Siuksi? — kratko je upitao general.

— Bez sumnje.

— Jeste li prepoznali nekoga među ratnicima?

— Ima ih koji su jahali s poglavicom Ludim Konjem.

— To sam i slutio. — Crook se okrenuo u sedlu. — Imamo, dakle, pred sobom logor Ludo-ga Konja. Ovdje ćemo bivakovati. A osam četa konjice odmah će poći tragom Siuksa i napasti taj njihov logor na sjeveru! — naredio je.

— Ne bismo li najprije poslali kurira generalu Terryju i njegovoj glavnoj koloni, gospodine? — opet se oprezno javio adutant.

— A što mislite, koliko je taj čovjek već na putu, poručniče?! — napao ga je, međutim,

general. — Ludi Konj je jedan od najopasnijih ubojica, koga već godinama pokušavamo ukloniti. Jeste li već zaboravili da on ima na savjesti kapetana Fettermana i njegovu četu? Šaljite, dakle, tih osam četa u napad, s dovoljno municije. A mi ostali logorujemo ovdje.

Uto su se iza šume pojavili dimni signali.

— Najavljuju nas svuda uokolo — primijetio je Crook, škiljeći na suncu. — Ne požurimo li s tim napadom, uskoro će im se priključiti nove skupine.

— Da, gospodine — morao se s takvom odlukom pomiriti adutant.

Osam četa Trećeg konjičkog puka pojahalo je u koloni s karakterističnim četvero-redovima, u dolini Rosebuda. U napad na Siukse, o kojem je odluku naprečac donio general Crook, usprkos »akademskim«
prosvjedima svojega adutanta.

* * *

Iz šuma na obali rijeke Rosebud indijanski ratnici sručili su se na Crookov privremeni logor poput oluje. Napali su ne samo sa zapada, nego i s istoka i s juga, jer su neprimijećeno uspjeli opkoliti logor, iz kojega je Crook odaslao čak osam četa konjice!

Indijanci su, naravno, pričekali s napadom, dok tih osam Crookovih četa nije nestalo s vidika. Smanjene Crookove trupe upravo su bile posjedale oko vatri. Napad ih je potpuno iznenadio.

Zeleni brežuljci vrvjeli su od

ratnika Siuksa i Čejena. Odjekivali su njihovi ratni poklici. Tutnjala kopita njihovih ponija. Vrisku su nadglasavale samo grlene naredbe mladog, visokog, žilavog ratnika s jednostavnim ratničkim bojama i skromnim perima u kosi.

General Crook urlao je da mu privedu konja. Kao začaran gledao je u toga mladog ratnika na brežuljku kako moćnim glasom dovikuje naredbe, podupirući ih odrješitim gestama.

— Ludi Konj! — sinulo je generalu. Srce mu je udaralo kao da će probiti prsni koš, kad je shvatio da je sâm upao u klopku toga opasnog poglavice i da je lukavo bio namamljen u tu klopku! Pala mu je na pamet sudbina kapetana Fettermana, koga je nekoliko trenutaka ranije spominjao svojem adutantu. Taj je tašti, lakomisleni mladi oficir s osamdeset vojnika bio upao u klopku Siuksa.

Sve je, dakle, bilo planirano, tek je sada shvatio general: jasno ostavljeni tragovi Siuksa, koji su naprosto pozivali da ih se slijedi, izvidnica koja se za trenutak dala ugledati, a onda pobjegla, hineći paniku, namamivši Crookove izviđače da vide logor... A on, general, razdvojio je svoje snage upravo kako su to Indijanci očekivali! Tko to kaže da su Indijanci primitivci? Pa taj Ludi Konj bio je pravi ratnik-strateg!

General Crook potcijenio ga je kao što su to bili učinili i mnogi drugi školovani oficiri, prije njega. A sada su Indijanci napadali, i to žestoko.

I dolje iz doline odjekivala je ratna vriska: pokliči, pucnji, topot kopita. Značilo je to da su napadnute i čete koje je Crook bio odaslao na logor Siuksa! Nisu se mogle vratiti. Barem ne bez gubitaka.

Crooku su konačno doveli konja. Uzjahavši, general je uzaludno pokušavao dovikivati zapovijedi, organizirati naprečac obranu. Pješadija se već samoinicijativno bila grupirala na rubu logora, štiteći konjicu i dajući joj vremena da uzjaše. Međutim, naredbe brojnih kaplara nitko nije mogao čuti od gromoglasnih povika ratnika Siuksa i Čejena.

Napokon je odjeknula prva salva iz pušaka Crookovih vojnika, od koje je palo pet ili šest indijanskih konja.

Zapraskale su, međutim, i indijanske puške. Poletio je, dakako, i pravi oblak strijela. Pera na strijelama djelovala su poput oblaka smrtonosnih leptira... Crook je ugledao desetak svojih vojnika kako padaju, a iz tijela su im virili dršci strijela.

Nadiruće indijanske konjanike zgusnuta je pješadija u prvi mah odbila. Međutim, Indijanci su s vriskom okrenuli konje i ponovili napad. Logor je bio sasvim opkoljen. Indijanci su nadirali sa svih strana.

Crook se konačno pridružio svojim konjanicima. Na njegovu zapovijed, trubač je signalizirao napad. Konjanici su izvukli sablje, koje su za-bljesnule na suncu kao da su od mjedi. Pješadijski redovi otvorili su se poput lepeze, a konjica je jurnula u napad.

U trenutku žestokog suda-ra Crook je ugledao kako iz šumica na obali Rosebuda naviru novi protivnički konjanici.

– Proboj! – zagrmio je general. – Uzmak! Moramo se probiti na jug, iz doline!

– Udar na trupu na jug! – zaur-lao je za njim neki kape-tan. Jedna se četa formirala poput klina i pokušavala načiniti prolaz prema južnom rubu doline.

Uokolo se vodila borba prsa o prsa. Muklo su se čuli udarci okrvavljenih sablji, tupo su odzvanjali udarci indijanskih tomahavka. Čuli su se vapaji ranjenih, posljednji krici umirućih i njiska konja.

Crook je bio među onim konjanicima koji su se nastojali probiti na jug. Oko njega su zviždali meci, zujale strijele... Vojnik kraj njega pao je pod kopita konja, pogoden strijelom u vrat. General je držao revolver u ruci, ali, okružen vlastitim vojnicima, nije mogao pucati.

Osvrnuvši se, general je opet ugledao Ludoga Konja. Mladi poglavica bio je sada među svojim ratnicima, usred borbene vreve. Upravo je snažno zamahnuo svojim dvosjeklim tomahovkom i izbacio iz sedla nekoga kaplara, raspolovivši mu lubanju. Podigavši revolver, Crook je nanišanio u poglavicu. Konj pod njim toga je trenutka poskočio, metak je odletio u zrak. A Ludi Konj, nestao je u borbenom metežu.

Trubači su pozivali konjicu na okup. Trupe su se s mu-

kom okupljale i ipak polako potiskivale Indijance, te se probijale prema jugu, kako je to general naredio.

Pred Croockom su se odjednom pojavila dva indijanska ratnika. Revolverom je jednoga izbacio iz sedla, pogodio ga u prsa. Drugi je tomahovkom izbacio iz sedla vojnika blizu generala. Kad se okrenuo u napad na Crooka, jedan od vojnika ubio ga je sabljom, s leđa.

Put za uzmak na jug bio je odjednom probijen. Nahrupila je u tom smjeru konjica, a za njom i pješadija, čiji su se posljednji redovi još uvijek ogorčeno borili s ratnicima Siuksa i Čejena.

Pucnji iz doline još su odjekivali, ali su se i konjanici, onih osam odaslanih četa, počeli vraćati. U neredu, progonjeni od nadmoćnih indijanskih snaga.

Neki konjanici samoinicijativno su počeli izjahivati iz redova i skupljati ranjenike, koji su očajnički puzali kroz travu i prašinu. Nad prerijom je lebdio oblak barutnog dima. Nosnice je svima dražio poznat, ali neugodan smrad krvi i znoja.

Indijanci su nestali. Isto tako iznenadno kao što su se bili i pojavili. Zamakli su u šume. Crook je još jednom ugledao Ludoga Konja: mladi se poglavica na brežuljku okrenuo prema njima, prijeteci im tomahovkom.

Nad dolinom se odjednom spustila neugodna tišina.

— Navalili su na nas tamo u dolini kao vragovi — izvje-

štavao je Crooka jedan major, s opasnom ranom na čelu, o borbi onih osam odaslanih konjičkih četa. — Često sam se borio protiv Indijanca, gospodine, ali ovi su navaljivali kao poludjeli. Jahali su izravno na cijevi naših pušaka, bacali se na naše sablje! Bili su nezadrživi!...

— Marširat ćemo do večeri — prekinuo je raport general Crook, svjestan da je sasvim blijed i da ga još uvijek prožima jeza sve do korijena svake vlasi na glavi. — Noću ćemo se odmoriti, a rano ujutru vraćamo se na jug.

— Ali... gospodine, imamo naredbu da marširamo na sjever i sjedinimo se s kolonama generala Terryja — opet se protivio adutant.

— Rekao sam da se vraćamo — suho je ponovio general. — A sada odmah hoću izvještaj o tome koliko ukupno imamo gubitaka. Naređujem pojačanu budnost! Formaciju u maršu neka štite dvije kolone konjice! Prethodnica neka osigura mjesto za ranjenike, kako bi bili previjeni i zbrinuti još prije povečerja!

— Ali, gospodine, zapovijesti koje imamo... — još se jednom usprotivio adutant.

— Zapovijedi ovdje izdajem ja! — zaurlao je na njega general. — Nitko nam nije naredio da počinimo samoubojstvo! Zar vam nije jasno, poručniče, da smo preslabi za nastavak misije?! Indijanci su premoćniji, a vjerojatno su i posebno pripremljeni, nahu-

škani nekim njihovim ceremonijalima.

— Nedavno ste, gospodine, rekli kako smo dovoljno jaki, da bismo... — petljao je adutant.

— Zar ste ovaj napad pre-spavali?! Zar niste vidjeli što nam se dogodilo?! — urlao je Crook.

— Gospodine, ako se više ne razdvajamo, ako još jednom, u zatvorenoj formaciji...

— Vraćamo se! — energično ga je prekinuo general, jahavši. — Čuli ste moje upute! — dobacio je još adutantu, jahajući prema čelu kolone.

Bilo je to 17. lipnja 1876. godine. Uvečer je general George Crook ustanovio da je u toj bici izgubio trideset vojnika i dvadeset i sedam civilnih izviđača.

Art Ridgely već je neko vrijeme jahao na jugozapad obalom Tongue Rivera. Vrućinu je donekle ublažavao slab povjetarac iz planina — Wolf Mountainsa. Bio je stalno na oprezu. Znao je da je samo prividno usamljen, da oko njega i na njega vreba tišuću opasnost. Da vreba smrt.

Žega ranoga ljeta smanjila je razinu rijeke — širokim koritom, punim mulja, tek je sredinom tekla uska rijeka.

Izviđač je bio na putu već tri tjedna. Pretpostavljao je, stoga, da je i Sedmi konjički već davno napustio Fort Lincoln, dapače — da je i ona već stigla u Montanu. Razmišljao je neprestano o tome ne bi li se trebao vratiti, pronaći

Custera i izvijestiti ga o tome što je u međuvremenu otkrio. Pri pomisli na Custera i vojsku uvijek su ga, međutim, spopadali nelagodni osjećaji.

Pola svojega života proveo je tu, na Zapadu. Bilo je divno ono doba kad je trgovao s Indijancima i sa svim plemenima živio u miru, dapače u prijateljstvu. Međutim, stalno nadiranje bijelih doseljenika, stubokom je izmijenilo i njegove odnose sa Siuksima, Čejenima, Arapahosima i drugim plemenima.

Nije to bila ni njegova krivnja, a ni krivnja Indijanaca. Plemena su postala nepovjerljiva. Klimu nepovjerenja zapravo su stvorili i održavali napadi bijelih doseljenika, razni vladini zastupnici koji su kršili obećanja, dogovore i ugovore, i, naravno, vojska.

Ridgelyu je preostajalo sve manje mogućnosti za trgovinu s Indijancima ili za poneki traperski izlet u lov na krzna. Okolnosti su ga prisilile da sve češće potraži posla kod vojske — kao izviđač i vodič. Od nečega je morao živjeti. No, još se nikada kao izviđač nije osjećao tako loše, nelagodnije, kao te, 1876. godine.

Nedoumice i sumnje počele su ga obuzimati još prije dvije godine, onda kada su u Black Hills slane prve ekspedicije radi ispitivanja zemljišta za ogranke transkontinentalne željeznice. Nalazišta zlata navodno su otkrivena sasvim slučajno. No, Art Ridgely nije vjerovao u slučajnost, barem ne u takve. Bio je uvjeren da

su i geološka istraživanja rudnih bogatstava bila unaprijed planirana. A u saveznoj vladi bilo je utjecajnih zagovornika kršenja ugovora iz Fort Laramiea, gorljivih pobornika da se Indijancima oduzmu dodijeljena im područja, te da se na njih nasele farmeri, koje je željeznica dovozila sve dalje na Zapad.

Ustanovio je da je previše zaglibio u nov posao: Indijanci ga više nisu ni htjeli niti mogli smatrati svojim prijateljem. Njihovi su se uzajamni odnosi odavna ohladili, iako je još s mnogima mogao barem mirno razgovarati. Međutim, bio je za njih »bljedoliki«, pripadao, dakle, uljezima. Nije više imao nikakve mogućnosti da to popravi, ni da napusti posao za vojsku, od kojega je živio.

Nadao se ponekad da bi mogao ublažiti posljedice razvoja događaja po Indijance, jer je volio tu zemlju kao i oni. Intimno je, međutim, znao da takvim nadama zapravo samo zavarava i smiruje vlastitu savjest. Bio je objektivno, kao i Custer, samo sredstvo i oruđe onih koji su za sebe osvajali Zapad i potiskivali Indijance.

Osjetio je miris dima. Negdje ispred njega netko je ložio vatru. Nagonski je iz korica o sedlu izvukao svoju karabinku i držao je ispred sebe, preko sedla. Iz iskustva je znao: to što mu je dopušteno da namiriše vatru značilo je i da su oni kraj vatre primijetili njegovu prisutnost. Ni sekunde nije dvoumio: ispred njega su bili Indijanci. Osim njega trenutačno na Tongue Riveru vjerojat-

no nije bilo nijednog bijelca.

Mirno je jahao dalje, osvjeđujući se uskoro da ga promatraju. Stražar mu se ubrzo čak pokazao na uzvisini iznad rijeke. Ridgely je, ne osvrćući se na njega, uskoro dojahao k vatri. Nedaleko od vatre ugledao je pet ponija, a uz vatru su sjedila tri ratnika i dvije – žene, i troje djece.

Zauzdao je konja desetak metara od vatre. Zapahnuo ga je miris pečenog bizonskog mesa.

– Zdravo, Ridgely! – pozdravio ga je jedna od ratnika, polugol muškarac, mišićavih ramena i širokih prsa. Nasred glave imao je razdjeljak, a duga crna kosa bila mu je spletena u dvije pletenice, koje je na krajevima ukrasio srebrnim nakitom.

– Davno te nisam vidio, Crveni Korijenu! – uzvratio je pozdrav izviđač, sjetivši se ratnikova imena.

– Putovi nam se razilaze – dodao je Indijanac.

– Svi ljudski putovi vode k istom cilju – odgovorio je Ridgely.

– To su – suprotstavio se Indijanac – riječi bijeloga čovjeka. A te su riječi rijetko kada istinite. To su riječi iz svijeta snova.

Ridgely ne samo da je shvatio nepovjerenje Crvenog Korijena nego je zamijetio i neprijateljske poglede druge dvojice ratnika. S brežuljka iznad rijeke vraćao se k vatri i četvrti ratnik, onaj koji ga je bio promatrao. Stigavši, odveo je svojega ponija k ostalima te šutke sjeo uz vatru.

Kad je Crveni Korijen ustao, Ridgely je demonstrativno vratio svoju karabinku u navlaku o sedlu i sjahao. Pošao je pješice k rijeci, a Crveni je Korijen pošao za njim.

— Nekada smo zajedno trgovali i sjedili uz iste vatre — započeo je izviđač, kad su zastali na obali.

— Bilo je to davno...

— Ne tako davno da bismo to već zaboravili. Među nama nikada nije bilo neprijateljstva.

— Ridgely, ti si bijeli, a ja crveni čovjek time je sve rečeno, smatrao je Indijanac.

— Nisam ja prekršio ugovore — prosvjedovao je izviđač.

— Bijeli su ljudi prodrli u naša sveta brda Paha Sapa i tamo traže zlato. Drugi su nas bijelci prevarili, prekršivši obećanja i ugovor iz Fort Laramiea. Bijeli Otac iz Washingtona šalje nam vijest da će nas kazniti što lovimo bizone, a to su činili još naši očevi i njihovi očevi. Kakva su to vremena, Ridgely? Čijoj se još uopće riječi može vjerovati?

— Mnogo vaših neprijatelja u blizini je Bijeloga oca, našega predsjednika u Washingtonu — oprezno je počeo objašnjavati izviđač. — Ima kod nas i takvih koji bi najradije uništili svakog crvenog čovjeka. A oni, nažalost, imaju mnogo moći i utjecaja. No, ima i među vama ljudi koji nikako i nikada ne žele mir.

— I sâm znaš da to nije prava istina. Ljudi koji kod nas ne žele mir uopće nisu bili u Fort Laramieu te nisu potpisali ugovor. Ali mi ostali držali

smo se onoga što smo obećali. Međutim, kod vas bijelaca mnogi su potpisali ugovor, a nikada ga se nisu niti namjeravali pridržavati. Nismo prevarili mi vas, nego su ljudi Bijeloga Oca prevarili nas.

— Trebali biste se vratiti na zemlju koja vam je dodijeljena.

— Nećemo, sve dok su na njoj bljedoliki kopači zlata.

— Onda će doći Dugi noževi... — spomenuo je izviđač i konjicu.

— Ne bojimo se nikoga! — kratko je odrezao Crveni Korijen.

— Putuješ li k Biku Koji Sjedi? — iznenada je Ridgely upitao Indijanca, pogledavši ga pravo u oči.

— Putujemo na veliki Ples sunca — izbjegao je Crveni Korijen izravni odgovor.

— Zašto Bik Koji sjedi neće razgovarati s bijelim poglavcima »plavih kaputa«?

— Zato što vam ne vjeruje. Drži beskorisnim razgovarati s nekim za koga pouzdano zna da će ga prevariti.

— Tada veliki vrač ne poznaje dovoljno bijele poglavice. Ima među njima i vrlo čestitih ljudi.

— Previše smo se udaljili jedni od drugih, Ridgely. Bilo je doba kada smo mogli razgovarati. Ono je prošlo. Sada je vrijeme za borbu.

Ridgelyja je od konačnosti tih Indijančevih riječi prošla jeza.

— Gdje se održava veliki Ples Sunca? — upitao je.

— Okupit će se tamo mnoga plemena — opet je izbjegao izravan odgovor Indijanac. —

Bit će zajedno mnogo ratnika – više nego ikada prije.

– Bijelaca je mnogo kao zvijezda na nebu – nastavio je Ridgely indijanskom slikovitosti. – Ne pokušavajte ih pobijediti. Pokušajte radije razgovarati s onima koji vam nisu neprijatelji.

– Odjaši odavde, Ridgely! – odjednom je izviđaču savjetovao Crveni Korijen. – Za bijelce nije dobro da su tu. Da li je točno da duge noževe predvođi Žuta Kosa? – upitao je, izbjegavajući izviđačev pogled.

– Da. Mnogi tako nazivaju generala Custeru.

– On je poklao Čejene na Washiti – podsjetio je crveni ratnik.

Ridgely je šutio. Na to nije imao odgovora.

– Kako možeš vjerovati – nastavio je Crveni Korijen – da bismo mogli mirno pregovarati s takvim čovjekom?

– On je ratnik – pokušao je objasniti Ridgely. – jednako tako kao što je ratnik i Ludi Konj.

– Ludi Konj ratuje protiv drugih ratnika. A poglavice vaših dugih noževa kolju naše žene i djecu. – Crveni je Korijen potresao glavom. – Ako te sretnu drugi Indijanci, Ridgely, ubit će te. Jašeš u službi Dugih noževa. Čuvaj se.

– Namjeravate li započeti rat? – zanimalo je izviđača.

Crveni je Korijen šutio. Ridgely mu je samo kimnuo i pružio ruku. Crveni ju je Korijen previdio, nije ju htio prihvatiti.

– Ako i postoji neprijateljstvo između bijelih i crvenih

ljudi, to ne znači da ljudi koji se poznaju i koji nikada jedan drugome nisu slagali ne mogu ostati prijatelji – spočitnuo mu je Ridgely.

Crveni je Korijen šutio. Ridgely se okrenuo i pošao k svo- me konju. Čudno su ga zasvr- bjela leđa. Bio je primijetio ka- ko je jedan od ratnika kraj vatre privukao k sebi luk, a u šaci je držao strijelu. Izviđač se, međutim, neometano vinuo u sedlo. Crveni Korijen bio je ostao kraj rijeke.

Ridgelyja je obuzela čudna tuga. Pojahao je na sjever, a zatim, kad je nestao Indijanci- ma s vidika, okrenuo na istok.

Ridgely je jahao prerijom zapadno od isušenog korita potoka Mizpah. Vjetrovi sa sjeveroistoka donosio je slatkast, Ridgelyju dobro poznat smrad lešine. Vjerojatno su, pomislio je, jašući upravo u tom smjeru, kojoti razderali truplo kakve antilope.

No, ubrzo je u dolini iza šu- mice naišao na prevrnutu ko- la, spaljene cerade, i dvije ubi- jene mazge. To su zaudarala njihova rasporena trupla. Pri- bliživši se, izviđač je ugledao i leševe trojice muškaraca. Bili su polugoli i skalpirani. Činilo se da su bili napadnuti u zoru, kad su još, poluobučeni, spavali.

Prizor je bio mučan. Izviđa- ča je zazeblo oko srca. U svom teškom životu po preriji i brdi- ma vidio je mnoge smrti. Bor- ba i umiranje pratili su ga, ta- koreći, kroz cijeli život. Pa ipak nije nikada mogao biti ravnodušan pred ovakvim pri-

zorom. Ostavivši konja, prišao je kolima.

Iz pojedinih dijelova prevrnutih kola stršale su strijele. Tlo uokolo bilo je izgaženo konjskim kopitima.

Ridgely se okrenuo. Tu nikome nije ništa mogao pomoći. Nije mogao niti pokopati mrtvace jer bi to potrajalo do večeri. A morao je krenuti dalje. Tamo gore na Powder Riveru poznavao je nekog trapera. Nije znao je li čovjek još živ. Žena mu je, međutim, bila čisto-krvna Indijanka iz plemena Arapahosa, te je postojala nada da su ga Indijanci poštedjeli. A taj je traper poznavao većinu poglavica oko Powder Rivera. Izviđač se nadao da bi od toga trapera mogao dobiti podatke koji su mu još nedostajali.

Opet ga je prožeo osjećaj, koji ga je mučio otkad se vratio u Montanu, naime taj da izdaje vlastitu dušu.

Vraćajući se prema konju, zamjetio je krajičkom oka pokret iza jednoga drveta. Pred neposrednom opasnošću glava mu se razbistrila, sve su se sumnje i sjete raspršile.

Indijanci su iskrsnuli iza brežuljka kao utvare. Sunce, već daleko na zapadu, neobično je izdužilo sjenke ratnika i njihovih konja.

Ratnici su potjerali konje nizbrdo, ravno prema njemu. Galopirali su šutke. Čuo se samo topot kopita.

Kleknuvši, Ridgely je podigao karabinku i bez oklijevanja zapucao. Prvim metkom pogodio je u vrat jednoga ponija. Životinja je pala u galopu,

a jahač je u dugom luku sletio u travu. Daljnji izviđački pucnji bili su manje djelotvorni, jer su se Indijanci poslije prvoga pucnja raspršili.

Ipak je izviđač pogodio jednoga visokog ratnika. Zaljubljavši se u sedlu, crvenokožac se spasio od pada tako što se konju uhvatio za grivu i nastavio jahti.

Bili su to Čejeni, ustanovio je izviđač. Šestorica njih, od kojih su trojica imala puške.

Kad je Ridgely poskočio i potrčao prema svome konju, metak iz jedne od indijanskih pušaka zaparao je tlo ispred životinje. Ždrijebac se uplašio, propeo i potrčao nekoliko metara dalje. Ridgely je potrčao za uznemirenom životinjom. Dva čejenska ratnika već su ga gotovo sustigla. Sjedili su na svojim konjima kao da su srasli s njima. U rukama su držali lukove i spremali se odapeti strijele.

Ridgely se bacio na tlo. Strijele su mu prozujale iznad glave. Uzvratio je paljbom te metkom okrznuo vrat jednoga konja. Morao se otkotrljati ustranu, kako ga ranjena životinja ne bi pregazila.

Izviđač je, štiteći se od jednoga, zanemario drugog ratnika. Kad je taj zamahnuo na njega ratnim buzdovanom s kamenom glavom, Ridgely se jedva obranio kundakom svoje karabinke. Sraz je bio tako jak da ga je izviđač bolno osjetio u svim mišićima ruku i ramena. Kad se ratnik okrenuo u ponovni napad, Ridgely se već bio osovio na noge. Zamahnuo je puškom kao kopljem, zabiv-

ši ratniku, koji se bio nagnuo iz sedla, cijev ravno u prsa. Izviđač je pokušao i pucati, ali nije desnim kažiprstom pronašao okidač. Ratnik je od udarca ispao iz sedla, a odmah potom dobio udarac u glavu kopitom vlastitog konja. Onesviješten, ostao je ležati.

Dospjevši konačno do svojega uznemirenog konja, Ridgely se uspio dignuti u sedlo. No, već su se približili i ostali Čejeni. Pucali su neprecizno iz pušaka. Ridgely je to bilo milije nego da na njega odapinju strijele, u čemu su Indijanci bili mnogo vještiji i opasniji.

Sagnuvši se u sedlu, izviđač je potjerao konja ravno na neprijatelje. Za trenutak su se zaprepastili i iznenadili takvim obratom situacije, što je izviđaču bilo dovoljno da ujaše među njih.

Jedan je htio na njega baciti koplje. Spazivši to, izviđač je zapucao. Pogodio je Čejena ravno u prsa. Kad je htio pucati u slijedećeg ratnika, igla je udarila u prazno. Ridgelyju nije preostalo drugo nego da oštro zarine ostruge u slabine svojega konja. Ždrijebac se najprije propeo a onda se pognuo i stao galopirati najvećom brzinom. Vrativši puška u navlaku o sedlu, izviđač je iz korica izvadio revolver. No, kad se osvrnuo, vidio je da su napadači zaostali daleko za njim.

Izviđač se nije zavaravao. Znao je da Čejeni neće odustati, da mu je ovo samo predah. Usmjerio je konja prema brežuljku. Znao je da je iza brežuljka rijeka — Powder River. Sumnjao je, međutim, da će je

dosegnuti. Bojao se da u blizini ima više takvih ratničkih skupina.

Jahao je sve dublje u pusto, nepregledno područje, a onda je odjednom skrenuo konja na zapad. Nadao se da će tako zavarati progonitelje.

Neko vrijeme nije čuo ništa osim topota kopita vlastitog konja. A onda je, osvrnuvši se, ugledao oblak prašine. Čejeni su, dakle krenuli za njim. Prednost mu je bila mala, ali ju je, nadao se, skora noć mogla povećati. Indijanci su, naime, smatrali da je svaka noć puna zlih duhova, te su izbjegavali borbu po mraku. Vjerovali su i da ima duša, kad bi poginuli u mraku, ne bi pro našla put u Vječna lovišta. Nije, međutim, bilo sasvim sigurno pouzdavati se u takva praznovjerja: bilo je, naime, sve više ratnika koji su vjerovali da ih njihove »medicine«* štite od zlih noćnih duhova.

Izviđač je opet usmjerio konja prema Tongue Riveru. Slutio je da je logor brojnih plemena, okupljenih za Ples sunca, negdje zapadno od rijeke Tongue, možda i na rukavcima rijeke Big Horn. Ali trenutačno je imao preče brige: zaštititi vlastita leđa.

Ridgely je osluškivao, ali uz vjetar. Nije mogao čuti progonitelje. Znao je, međutim, da su negdje tu. A to je značilo da neće smjeti spavati.

V

Ludi Konj vraćao se u dolinu iz brežuljka nad Little Big

medicina — pojam za razne predmete i stvari koje su imali kultne i vladžbinske vrijednosti, naročito za ratničke uspjehe

Hornom. Taj ratnik u najboljoj muževnoj dobi sjedio je u sedlu opušteno, ali prirodno dostojanstveno: visok, žilav, širokih ramena, oštarih ozbiljnih crta lica. Nosio je jednostavnu indijansku košulju od jelenske kože. Iza pojasa virile su koricice ukrašene bodljama dikobraza, a iz njih držak poglavčina noža. O sedlu se klatila navlaka s puškom.

Iz doline ga je zapahnuo miris pečenog bizonskog mesa. Na obalama rijeke žene su prale odjeću svojih ratnika, pripremajući je za velike predstojeće svečanosti. Postrance od njih igrala su se polugoladjeca, rvajući se ili se utrkujući s indijanskim psima.

Šator do šatora – logor nekoliko plemena protekao se duž cijele duge doline, a neprestano su se podizali novi šatori, pristizali novi ratnici. Ulaz u svaki šator bio je po običaju okrenut prema istoku, kao što je i cijeli logor bio podignut u polukrugu tako da se otvara prema istoku. Nasred logora bilo je ostavljeno mjesto za predstojeći ritualni Ples Sunca. U cijelom logoru vladało je radosno i istodobno borbeno raspoloženje u očekivanju i svečanosti i događaja poslije nje.

Projahavši kroz logor, Ludi Konj spretno je sjahao pred šatorom velikog vrača – Bika Koji Sjedi. Prišao je razvijenom muškarcu širokih ramena, koji je sjedio ispred šatora kao u transu.

Vrač je podigao pogled prema poglavici. Stoičke crte lica svjedočile su o nepokolebljivo-

sti, oštire oči o snazi i umijeću pridobijanja ljudi. Boja kože velikoga vrača bila je, začudo, primjetno svjetlija od one u njegovih suplemenika. Kosu na markantnoj glavi razdvojio je razdjeljkom te dao uplesti u dvije pletenice, koje su mu padale na ramena.

– Dugi su noževi poslali svoje izvidnice – rekao je Ludi Konj, sjedajući.

Bik Koji Sjedi kao da je gledao kroza njega, ne osvrćući se na riječi mladog poglavice.

– Znaci Velikog Duha nikada nam nisu bili skloniji – rekao je. – Vremena su loša po bljedolike. Tako govore znaci. Naša je medicina jača od njihove.

– Dugih će noževa biti vrlo mnogo – dodao je mladi poglavica. – No, na ovoj rijeci što je bljedoliki nazivaju Rosebud već smo pobijedili jednoga njihovog poglavicu s tri zvjezdice na ramenima, pa se sa svojim vojnicima vratio otкуда je došao.

– Neće nas pobijediti – s uvjerenjem je rekao vrač. – Uvijek su nam lagali, uvijek kršili obećanja. Došlo je vrijeme da ih za sve kaznimo. Njihovo im bolje oružje neće koristiti. Ovaj ćemo ih put pobijediti.

– S istoka marširaju drugi dugi noževi, a dolaze i sa zapada – pokazao je potpuno poznavanje situacije Ludi Konj. – Njihovi izviđači razišli su se po cijelom području. Jedan od njih, zvani Ridgely, dolazio je nekada u mnoge naše logore. Čak je tu živio i bio prijatelj mnogim našim ratnicima.

— Bijelci su nam uvijek prijatelji kad nešto hoće od nas — podsjetio je Bik Koji Sjedi. — A kad nas više ne trebaju zaborave na sva obećanja i ugovore. Svi su nam oni neprijatelji, bez obzira što koji od njih govorio. Svi oni imaju samo jedan cilj: uništiti nas, ako ne poubijamo prije mi njih.

— I bljedoliki imaju veliku medicinu... — započeo je Ludi Konj.

— Oskvrnuli su naša sveta brda — prekinuo ga je vrač. — Veliki ih je Duh prokleo. Stoga je njihova snaga slomljena. Oni to još ne znaju, ali će uskoro saznati. Naši će ratnici poslije Plesa Sunca biti hrabriji nego ikada. Znam to. Vidim to.

— Ti to vidiš i želiš — suglasio se poglavica. — A želim to i ja. Tući ću ih, ubijati, tako kako oni ubijaju naše žene i djecu. Jedan je od poglavica koji ovamo dolaze i Dugokosi Custer. Taj je zaslužio smrt toliko puta koliko je u travi kapljica rose! No, hoće li naši ratnici imati dovoljno vjere? Hoće li biti dovoljno jaka srca da savladaju duge noževe?

— Osnažit će im vjeru Ples Sunca — samopouzdanost je uzvratio vrač. — Kad ih ja budem ohrabrio, borit će se hrabrije nego ikada dosad. Bliži se dan kad će bijeli ljudi morati napustiti našu zemlju.

— Sve više bljedolikih dolazi u sveta brda — podsjetio je poglavica. — Grade svoje kolibe i prekapaju tlo.

— To im neće donijeti sreću.

— Trebat ćemo mnogo rat-

nika — zabrinuto izusti poglavica.

— Zato će mnogi i stići ovamo — spremno je odgovorio vrač.

U isti mah su se ozbiljno pogledali: vrač i poglavica. Obojica su imali istu želju, isti cilj. Vrač je vjerovao u Velikog Duha, predznake svoje velike »medicine«, a poglavica je hrabro žudio za borbom. Obojicu je ujedinjavala mržnja protiv onih koji su ih varali, pljačkali i proganjali.

— Uskoro će stići čas osvete — svečano je rekao Bik Koji Sjedi.

Na sjeveru velikog logora začula se galama. A iz prerije se, na prilazu logoru s te strane, začula monotona pjesma. Kad su ustali, vrač i poglavica ugledali su kolone ratnika, žena i djece, koje su iz prerije upravo ulazile u dolinu Little Big Horna. Muškarci su bili namazani ratničkim bojama, s perima u kosi. Mahali su okićenim kopljima i toljagama. I poniji su im bili svečano okićeni. Predvodio ih je poglavica srednje visine, ali atletski razvijen, istaknuta indijanskog nosa.

— To stižu Čejeni s poglavicom Dva Mjeseca — ustvrdio je glasno Ludi Konj.

— Uskoro će stići i Arapahosi — dodao je vrač. — Svi će biti tu, sva plemena, kad započne Ples Sunca. Opet ćemo se svi ujediniti i zaboraviti stare sukobe i svade. Ujedinit ćemo snage, jer želimo biti svoji na svome, gospodari ove zemlje. Zato što želimo biti slobodni, loviti bizone kako smo to

oduvijek činili, ne čekajući milost bljedolikih. Opet ćemo pojahati našim lovištima, ne osvrćući se na granice što nam ih nameću bijeli poglavice. Želimo slobodno zazivati duhove na svetim mjestima naših predaka, a ne da se osjećamo kao gosti ili uljezi na vlastitoj zemlji. Mnogi crveni ljudi to još ne shvaćaju, ali još nije prekasno.

Pridošli Čejeni pozdravljeni su na ulasku u logor pjesmom i vriskom. Njihove žene praktično su povele u logor tovarne ponije, koji su na spojenim mladim deblima vukli za sobom hranu i ostale potrepštine. Počele su odmah podizati šatore.

Istodobno se na brežuljku od logora pojavila nova kolona Indijanaca.

— Pobijedit ćemo — s uvjerenjem je rekao Bik Koji Sjedi.

* * *

Oblak prašine i znoja pratio je u užarenoj preriji Custerove konjanike i pridodanu im pješadiju. S njima se taj neugodan oblak kretao, s njima je noćio, s njima ustajao. Mnoge stotine konja pratili su, naravno, i dosadni insekti, zagorčavajući život i životinjama i vojnicima.

Na začelju kolone kloparala su malobrojna kola najnužnije komore — s hranom, sudem, nešto najnužnije municije i opreme.

Usprkos svim neugodnostima, kolona je, jednom pokrenuta, nezaustavljivo marširala. Novinar Mark Kellogg sada je

shvaćao Custerove riječi da će 7. konjička funkcionirati kao ratni stroj. Što je pukovnija dulje bila na putu, to je bila jedinstvenija, to su se ljudi više navikavali jedni na druge, uzajamno se ispomagajući. Uklapali su se u zajednicu i oni nedisciplinirani, oni koji su otvoreno pokazivali kako mrze i Custeru i ostale oficire. Pritisak svakodnevne rutine djelovao je na svakoga. Pojedinačna volja sve je više uzimala pred kolektivnom.

Žega, užareno sunce, umor dugih dnevnih marševa kroz sušnu zemlju gotovo bez ikakve hladovine, načinili su od svakog pojedinog konjanika mali kotačić u velikom ratnom stroju. Funkcioniranje toga stroja nije kvarila ni činjenica koju su svi znali: da zapravo marširaju ususret opasnostima. Svima je u toj rutini zapravo vladala tupa ravnodušnost.

Kolona je dugo jahala starim kolnim putovima duž sjeverne strane Black Hillsa. Kasnije je zašla u područje gdje više nije bilo takvih tragova, u zelena, ali jednako tužna brda. Sprženi krajolik otada se nije mijenjao daniima... Južno od njih bio je lanac brda Big Horn, pred njima — prerija.

Kellogg je pažljivo promatrao vojnike i bilježio dojmove o njima. Većinom su to biliiskusni ljudi, veterani, koji su se već barem tri-četiri puta borili protiv Indijanaca u sličnim kampanjama. Bili su to vojnici oštarih očiju i upalih obraza, koje više ništa nije moglo prestrašiti. Mladi, pak, vojnici, me-

đu kojima je bilo i takvih koji su se vojsci pridružili tek prije nekoliko tjedana, vidljivo su se mijenjali iz dana u dan. Moglo se primijetiti kako i njihove crte lica poprimaju stanovitu vojničku oštrinu.

Što se Georgea Armstronga Custer tiče, taj je čovjek naprosto živnuo, kao da je postajao to sretniji što se više udaljavao od Fort Lincolna, a zadirao u prostranstva prerije. Iz njega su zračili temperament, nestrpljenje, želja za akcijom... Glavu je od žarkog sunca štitiio elegantnim šeširom široka oboda, na kojem je imao vrpцу od kože zvečarke. Umjesto konjaničke plave bluze nosio je kožnatu jaku, sašivenu na indijanski način s resama na šavovima.

Kellogga je Custer podsjećao na pticu-grabljivicu, puštenu nakon duga vremena iz željeznog kaveza. Novinara je sve više privlačila Custerova jaka ličnost. Još ga je u Fort Lincolnu oduševljavao način na koji je Custer govorio, pričao o doživljajima, kovao planove. Ovdje u preriji Custer je bio još više o svom elementu, još zanimljiviji. Novinar je u sebi zahvaljivao nebesima što nije otišao u Black Hills nego je umjesto toga sreo Custeru.

Custerovi konjanici – Sedmi konjanički puk – novinara je koji put hvatala jeza kad bi se prisjetio što sve zna o toj jedinici. Prije nekoliko godina Custer je s tom jedinicom na rijeci Washita, na indijanskom području, ujahao u neko čejenško selo i načinio tamo pravi pokolj, masakr.

– Nekada se moraju donijeti i oštre odluke – odgovorio mu je general, kad ga je o tom pitao. – Takve se mjere ni meni ne sviđaju, ali se u razračunavanju s crvenokošcima moraju ponekad počinuti i neugodne stvari. Previše je toga u igri. Razumijem Indijance. Na njihovom bih mjestu djelovao isto kao i oni. No, ja se moram brinuti za to, da naši naseljenici nesmetano mogu ulaziti u posjed zemlje koja im je potrebna.

– Da li biste opet tako postupili? – pitao ga je tada Kellogg.

– Određeni, takozvani humani krugovi u našoj javnosti tada su se vrlo uzбудili zbog mojih postupaka prema Indijancima, no i sada bih postupio jednako – odgovorio je Custer. – Ti ljudi, naime, ne shvaćaju da je Indijanac prije svega ratnik. Od malih ga nogu odgajaju za to da ratuje, ubija ili sâm bude ubijen. Njihove žene jednako su krute i opasne kao i muškarci. Na tisuće naših doseljenika čeka na Istoku. Željni i voljni da neobrađena indijanska područja pretvore u raj. A Indijanci uporno žele da sve ostane kako je bilo u doba njihovih djeđova. No, svijet ne stoji. Da, opet bih onako postupio. Bitke koje se tu na Zapadu biju jesu bitke za civilizaciju. A radi toga vrijedi koji put ruke umrljati krvlju.

– Za taj napad na čejenško selo na Washiti generali Sheridan i Sherman izričito su vas pohvalili...

– Jesu. Bila je to primjerno

planirana i isto tako izvedena akcija – odgovorio je tada Custer, namršтивši se. – Toliko kopate po prošlosti, gospodine Kellogg – predbacio mu je. – Ta sve je to bilo davno!

– Mnogi su tada rekli – podsjetio ga je reporter – da je vaš podvig na Washiti običan masakr, loš pokušaj da osvježite vlastitu slavu iz građanskog rata.

– Nikada mi – odgovorio je Custer – nije bio cilj da uništavam ljude, pogotovo ne masovno. No, oficir se, kada uspješno želi izvršiti svoju zadaću, ne smije bojati ni ubijanja. U ratu se bori svim sredstvima, kako bi se pobijedilo. U borbama protiv Indijanaca ne vladam se nimalo drukčije nego što sam se vladao u borbi protiv južnjačke konfederacije. Ako treba, postupam i nemilosrdnom oštrinom. Obzir nije, ako to dopuštaju okolnosti. Presudno je, dakako, postići uspjeh.

– U vašoj jedinici ima i vojnika koji se još nikada nisu sukobili s Indijancima. Ne smatrate li da je to rizično?

– Naša je prednost što imamo disciplinirane ljude. Neka vas ne zavarava šačica dezertera. Svi su oni obučeni tako da slušaju zapovijedi u interesu djelovanja cijele jedinice. Osim toga izvrsno smo naoružani i opremljeni. U ozbiljnim okolnostima svi će oni djelovati kako su obučeni. Indijanski je ratnik individualac – bori se kako sâm hoće. A i naoružan je i opremljen slabije. Nije nam dorastao. S pet stotina svojih vojnika mogao bih se

uhvatiti u koštac s dvije tisuće Indijanaca, pod uvjetom da nametnem svoju taktiku.

– Uvjereni ste, dakle, da će se i ljudi koji su jučer htjeli dezertirati sutra, na vašu zapovijed, pouzdano i hrabro boriti?

– Kad ne bih u to bio uvjeren, morao bih svući svoju uniformu. Biti oficir ne znači – Custer je odjednom hladno odmjerio novinara – samo to da se mora imati pregled i znati kako će se jedinica kretati, da bi što bolje djelovala, što više udaraca zadala, a što manje primila. Morate znati da nijedan čovjek ne ide rado i dobrovoljno ususret opasnosti. Moja je zadaća da ovoj jedinici, svakom čovjeku u njoj, nametnem svoju volju. Koji to oficir ne zna ili ne može, tome ne koristi nikakvo znanje. Sumnjate li u to da mogu voditi svoju pukovniju?

– N-n-n-e..., gospodine – zamucio se Kellogg, odjednom svjestan ogromne, opasne energije koja je zračila iz Custer. I prije je to ponekad osjećao, ali mu je tek tada postalo jasno što znači jahati pod komandom toga čovjeka. Imao je snage da ljude navede da i protiv svoje volje učine ono što je od njih zahtijevao. Bio je toga svjestan i uživao u tome. Novinar je sebi priznao da je i sâm davno u orbiti te jake volje, te jake ličnosti.

– U Fort Lincolnu ste rekli, generale, da je ovaj vojni pohod samo demonstracija snage? – mirno je upitao Kellogg.

– U početku ovakvih pot-

hvata posljedice se najčešće ne ističu – isto je tako mirno odgovorio Custer. – Činjenica je: ovdje smo, da vodimo rat. Ako Siuksi i ostala plemena odmah ne kapituliraju i ne podvrgnu se našim uvjetima, bacit ćemo ih na koljena tako žestoko da će napokon moći samo puzati. Ta plemena imaju još uvijek nekakav svoj ponos koji nam samo stvara teškoće. Osjećaju se kao i prije nekakvim gospodarima. Slomit ćemo im taj ponos. Pokazati im gdje im je mjesto. Takozvanim humanistima vjerojatno će se to činiti tragičnim, vjerojatno će to smatrati poniženjem tih plemena. No, ne smijemo zaboraviti da je riječ o našoj vlastitoj budućnosti, našem pravu da naseljavamo ovu zemlju. Previše se dugo s njima pregovaralo.

Custerove crte lica su se izoštrile, nastavljao je sve ozbiljnije i gorljivije.

– Naši će izviđači – nastavio je – otkriti gdje ta plemena sada logoruju. A zatim ćemo ih napasti. S triju strana. I bez milosti. Bit ćete, gospodine Kellogg, svjedokom odlučne bitke, kojom će se za sva vremena odlučiti tko će vladati američkim sjeverozapadom, koja će pokazati je li moguće promaknuti našu civilizaciju umjesto primitivnih oblika života. Poteći će mnogo krvi. Ali tada će u ovoj zemlji zavladati mir.

– Dakle, bit će to postupak sličan onom na Washiti?

– I postupak i događaji bit će znatno većeg opsega – ispravio je novinara general.

– Predstoji bitka o kojoj će se

pričati još i poslije stotinu godina. A poslije nje će sjeverozapadne prerije biti otvorene pionirskim kolima naših doseljenika. Zapišite sve što budete doživjeli, Kellogg. Jednom će to stajati u udžbenicima povijesti.

– A Indijanci, gospodine? Što će biti s njima?

– Možda će se jednim ostacima koji budu preostali poslije ove bitke dodijeliti neka mala mrlja zemljišta negdje na padinama planina. Tamo gdje će ih se držati pod stalnim nadzorom, neovisno o brizi vlade za njihovu opskrbu, tako da nikada više ne mogu započeti nikakvu borbu, izvršiti nijedan prepad. Možda ćemo ih transportirati u Oklahomu, na tamošnje indijansko područje.

– Custer je sve to govorio s velikim uvjerenjem, sa sigurnošću. – Potkraj ove, 1876. godine – dodao je – ovdje, na sjeveru, neće više biti nikakvih Indijanaca. To je naša zadaća. Ovoga trenutka pišemo novo poglavlje naše povijesti. Kad se vratimo s ovoga pohoda, nastupit će nova vremena, novo doba.

– To zvuči kao da očekujete zahvalnost, generale?

– Na Istoku još ima dosta ljudi koji na armiju gledaju svisoka, s potcjenjivanjem. Možda će tek buduće generacije shvatiti kakvo smo epohalno djelo učinili.

– Svakako, međutim, računajte s vlastitim unapređenjem za to djelo, zar ne, generale?

– u glasu novinara bilo je ironije.

– Marširamo u odlučujući

boj — ponovio je Custer. — Računam da nam za to neće izostati ogovarajuće priznanje.

— Htjeli biste opet rang generala, kakav ste imali u građanskom ratu, zar ne?

— Hoću da me vrednuju po mojim zaslugama. — Custerov je glas sada zvučao razdraženo. — S dvadeset i tri godine bio sam već general, gospodine Kellogg. Dokazao sam svoje sposobnosti. Dokazat ću ih opet. U ovoj zemlji ima dosta generala koji su na te položaje dospjeli na birokratski ili još gori način. Ja ću sebi taj položaj izboriti u pravom smislu te riječi.

— A koji biste položaj željeli, gospodine: onaj komandanta odjela, na kojem je general Sheridan, ili, možda, čak vrhovnu komandu? — novinar je i dalje bio ironičan.

— Samo pravedno ocijenjen i dodijeljen. Pišite što ovdje čujete i vidite. Napišite kako vodim pukovniju i opišite kako sam bacio na koljena Siukse i Čejene. Više od vas ne očekujem. Mogu li se pouzdati u vaše izvještavanje, gospodine?

— Možete, gospodine.

— Onda je dobro, Kellogg. — Custer se na to okrenuo u sedlu i domahnuo majoru Marcusu Renou, koji je jahao iza njih. Reno je uzviknuo odgovarajuću zapovjed i kolona je nastavila marš na zapad. Kellogg je odjednom imao osjećaj kao da taj marš vodi u ponor. No, bio je odlučio slijediti Custeru.

VI

Vrisku, pjesmu i bubnjeve začuo je Art Ridgely mnogo

prije nego što je i ugledao logor. Jahao je brežuljkom iznad uskog, blatnjavog Little Big Horna, a iza njega bilo je to neobično veliko indijansko selo različitih plemena.

Zauzdao je konja. Bio je smrtno iscrpljen. Progonjen, već dva dana i dvije noći nije ni oka sklopio, a odmarao se tek zakratko onda kad je morao pružiti predah konju.

Još uvijek su ga progonili. Prednost je, doduše, uspio održati, izmicao im je, ali nisu odustajali. A sada je Indijance imao još i pred sobom. Pitao se hoće li se uopće uspjeti izvući.

Međutim s druge strane konačno je naišao na ono što je tražio: pred njim je bio glavni logor Bika Koji Sjedi! Bio je uvjeren da je pred njim glavno okupljalište uznemirenih Indijanaca, jer mu je pogled na veliki logor gotovo oduzeo dah. Šatori su se uredno redali duž cijele duge doline Little Big Horna. Ridgely još nikada nije vidio tako veliko indijansko selo. Bilo je veće čak i od onog prije najmanje dvadeset godina, kad su se sva plemena sjeverozapada po prvi put okupila na pregovore s američkom vladom u Fort Laramieu. Onomad su jedno kraj drugoga logorovala inače zavađena plemena, što je već samo po sebi bila velika senzacija.

Ugovor potpisan poslije tih pregovora bio je prvi u kasnijem lancu takvih dokumenata, koji su svi završavali svečanom formulom da će vrijediti i biti poštovani sve dok trava raste i rijeke teku, vjetar puše

i orao leti. A iza svakog od takvih ugovora položaj Indijanca bivao je sve gorim, jer ugovori nisu poštovani.

Logor pred njim, zaključio je izviđač, bio je ratni logor. Šatori u njem bili su mali i lagani, kakve Indijanci upotrebljavaju kad polaze u lov ili na ratnu stazu.

Na uzvisini u logoru ugledao je izviđač mjesto za predstojeći Ples Sunca, tu krvavu ceremoniju, u kojoj ratnici sebi rastrgnu kožu na prsima, da bi u bolima i krvi zapali u trans i tako, kako su bili uvjereni, stupili u kontakt s bogovima.

Izviđač je u logoru prepoznao pripadnike plemenâ Siuksa, Čejena, Arapahosa i plemena Sutaio. Od plemena Siuksa bili su ti svi ogranci: Hunkpapa, Oglala i svi ostali.

Ridgely je procijenio da u tom ratnom selu ima više od tisuću šatora. Bilo je možda i dvije tisuće, ali se na tu brojku nije niti usuđivao pomisliti. Nije računao da će naletjeti na ovakvo nešto. Jedina mu je briga sada bila kako se izvući odatle.

S rijeke su se u selo vraćale žene. Brbljale su i smijale se. Bile su to mlade žene iz plemena Siuksa i Čejena, koje su se bile osvježile na rijeci.

Ridgely je reagirao sporo, valjda zato što je bio tako umoran. Mogao se pravodobno sakriti iza kakvog grma, ali je konja povukao za sobom za djelić sekunde prekasno.

Indijanke su ga ugledale i počele vrištati, trčeći prema logoru.

Ridgelyju nije preostalo drugo nego da obode konja i pokuša pobjeći. Pitao se koliko će umorna životinja izdržati tu novu utrku za život, no bez borbe im se nije htio predati. Pojahao je na sjever, na brdo-vito tlo obraslo visokom travom, tu i tamo s ponekim grmom. Konj mu je galopirao, ali se odmah uznojio i počeo dahtati – životinja je bila preumorna od proteklih napora.

Galopirajući nepreglednim terenom, iskusni je izviđač priznao samom sebi da ga ne obuzima samo umor nego i strah. Nije se osvrtao, ali je znao da su za njim, da ga progone.

U logoru su, kad su žene dotraćale vrišteći, na priprave konje najprije skočila svega tri ratnika. Međutim, kako su žene kroz logor širile vrisku, tako je iz njega u potjeru izjahivalo sve više ratnika. Ukoso pred Ridgelyjem pojavila su se ubrzo još četvorica. Bili su polugoli, ali bez ratničkih boja i ukrasa. Duga crna kosa padala im je na ramena. Jedan je spremno držao koplje u ruci.

Izviđač im nije mogao pobjeći. Jahali su izravno na njega. Čak i da je iz konja pokušao iscijediti posljednje atome snage, sustigli bi ga. Bili bi za njim, te bi bio u još gore položaju nego sada, kad ih je vidio pred sobom.

Zauzdavši konja ljevicom, Ridgely se desnicom latio revolvera. Ispruživši svoj dugocijevni revolver, pojurio je prema Indijancima.

Izviđačeva očajnička odlučnost iznenadila je crvenokošce,

a njemu dala prednost da stigne do njih. Odmah je pucao na ratnika s kopljem. Zardali vršak koplja prohujao je izviđaču kraj glave, a metak iz njegova revolvera pogodio je ratnika u prsa. Konj poginuloga sudario se, propevši se, s konjem drugoga ratnika i izbacio ratnika iz sedla. U čitavoj gužvi samo se jedan od četvorice ratnika izvukao i zamahnuo tomahavkom na Ridgelyja. Izviđačev ga je metak promašio.

U zadnji čas izviđač je ispružio ljevicu, kako bi odbio udarac tomahavka. Kad mu je opasno oruđe zahvatilo podlakticu, Ridgely je kriknuo od boli. Pomislio je da mu je ruka slomljena. Ipak ju je podmetnuo i odbio i drugi udarac, dapače – uspio je uhvatiti držak tomahavka te srušiti ratnika s konja. Ne gubeći ni trenutka, Ridgely je svojega ždrijepca potjerao na sjeveroistok.

Indijanci su ga još uvijek progonili. Usmjerio je konja prema nekakvom grmlju i, nagnuvši se konju na vrat, ujahao u njega.

Sve je bilo tiho. Čak je popuštala i bol u lijevoj ruci od onih udaraca tomahavkom. Indijanci nisu pošli za njim u grmlje, bojeći se, vjerojatno, kakve zamke. Izviđač je još jednom promijenio smjer jahanja, ne namjeravajući tako skoro napustiti za nj pogodno tlo, obraslo grmljem koje ga je skrivalo. Ratnici su ga, osim toga, vjerojatno čekali s druge strane, na izlazu iz grmlja.

Još samo četiri sata do zalaška sunca. Morat će to izdrža-

ti, a onda će mu biti lakše. Iznad doline Little Big Horna bio se uplašio da mu je kraj. Smatrao je čudom činjenicu da je još uopće živ.

Mora, razmišljao je, stići na Powder River, mora naći Custer. Kad Custer sazna koliko mnoštvo Indijanaca ima pred sobom, i to na zemljištu bez ikakvih uporišta i mogućnosti opskrbe bilo hranom ili municijom, možda će on i general Terry odustati od ovog pohoda.

Izviđač, doduše, nije vjerovao da Indijanci imaju ikakvih izgleda dobiti rat protiv nadiruće vojske, ali je znao da se crveni ratnici neće dati zastrašiti, da će hrabro prihvatiti borbu.

Morala bi, razmišljao je, postojati neka druga mogućnost da ih se pobijedi. Možda kasnije, poslije Plesa Sunca, kad crveni ratnici postanu nestrpiljivi i opet se razjedine.

Primijetio je da konj pod njim posrće. Sve je više dahao. Usporio je, ali je nastavio jahati. Do Powder Rivera bilo je daleko. Indijanci će ga, znao je, uporno progoniti, no on se neće predati, sve dok je u njemu i zrnca snage. Nije ga na tu ustrajnost tjerala samo njegova željezna volja. Tjerao ga je i onaj prizor na Little Big Hornu, pogled na moćno ratničko selo – logor Bika Koji Sjedi.

Morao je o tome izvijestiti Custer. Prije no što bude prekasno.

* * *

Vukao se poput sjene, upalih obraza, mršaviji nego ikada,

opržen suncem, upalih očiju. Ljuljao se u sedlu, glavinjao, a njegov konj jedva je još podizao kopita. I čovjek i životinja bili su sasvim na kraju snaga. Pa ipak su nastavljali put.

Izviđač Art Ridgely približavao se Powder Riveru, logoru Custerove kolone. Prekriven prašinom i znojem, već dani-ma u bijegu pred Indijancima, kojima je više puta sretno izmaknuo u posljednji čas.

Ridgelyju je pomoglo ogromno iskustvo. Bio je oprezan čak i kad je zaključio da je skinuo potjeru s vrata: jahao je samo noću, ali tada nije štedio ni konja ni sebe.

Izdržali su. I izviđač i konj.

Sada su pred sobom ugledali sive šatore američke vojske, logor na obali Powder Rivera. Šatori su zapravo podignuti samo za oficire, a vojnici su bili pod otvorenim nebom. Sve se činilo spremnim za pokret, jedinica kao da je bila tek na kratkom odmoru, predahu.

Stražar je oštro zazviždao, kad je primijetio izviđača. Ridgely je projahao kraj njega i u logoru više pao nego sjahao iz sedla. Neki je vojnik priskočio i prihvatio uzde Ridgelyjeva konja. Izviđač je šutke oteturao dalje, sve dok pred sobom odjednom nije ugledao Custeru.

Custer je bio gologlav. Dugačku plavu kovrčavu kosu mrsio mu je vjetar.

— Očekivao sam vas prije nekoliko dana, Ridgely. Izgledate kao duh — obratio mu se Custer.

— Malo je nedostajalo da i odem među duhove — odgovorio je izviđač, ulazeći za

njim u šator. Tu se sručio na rasklopivi platneni stolac, a Custer je za njega brzo naručio kavu.

— Hoćete li brendija, Ridgely?

— Nemam ništa protiv toga, generale.

U šator je, zajedno s ordonansom koji je donosio kavu, ušao i novinar Mark Kellogg.

— Gospodin Kellogg već je postao mojom sjenkom — objasnio je Custer izviđaču, sjedajući uz rasklopivi kartaški stol usred šatora. — Piše, znate, kroniku ovog pohoda.

— Nadam se da sada neće početi pisati posljednje poglavlje — gorko je primijetio Ridgely, posegnuvši za čašom s brendijem i iskapivši je. Brendi kao da mu je u želucu gorio. Ridgely je nehotice namrštitio i zgrčio. Srknuo je odmah i kave i tek se potom uspio opustiti.

— Jeste li pronašli indijanski logor? — upitao je Kellogg.

— Toliko indijanskih ratnika još nikada nije bilo na okupu — pričao je izviđač Custeru, ne osvrćući se na novinara. — Logor je veći od bilo kojega što sam ga vidio poslije pregovora u Fort Laramieu.

— A gdje je taj logor, Ridgely?

— U dolini Little Big Horna.

— Pokažite mi njegov položaj na karti. — Custer je privukao k sebi drugi stolić i razvio na njem topografsku kartu, s prikazanim svim pojediniostima područja Montane.

Ridgely se nagnuo nad kartu, a pred očima su mu zaplesale linije, brojevi i podcrtana mjesta. Ispio je kavu i obrisao usne.

— Ovdje — pokazao je prstom mjesto na karti na kojem se račvala rijeka Big Horn. — Točno ovdje. No, logor se proteže duž Little Big Horna. Ne znam točno koliko je dugačak. Vidio sam tek manji njegov dio. Sve sâm šator do šatora, a na uzvisini mjesto za Ples Sunca. Ratnici se vladaju kao poludjeli. Kao da su svi u nekom transu. Jurili su me kao bijesnog psa. — Podigavši pogled, izviđač je pogledao Custeru u oči, u kojima kao da je sjala neka prigušena vatra. — Poznajem Indijance već godinama, generale — nastavio je. — Dobri su borci i dobri lovci. No, nisu osobito ustrajali da traže borbu po svaku cijenu. Žele prije svega čast i slavu. Nije im važno da u bici ubiju protivnika. Važno im je samo da se pokažu hrabrima, kako bi o tome mogli pričati kod vatre i u svojim šatorima. No, ti isti ratnici progonili su me ovaj put tako uporno kao da sam jedini čovjek na svijetu, kao da im sva sreća ovisi o tom da me uhvate. Čini se da im je ovaj put Bik Koji Sjedi ulio osobitu vatru, znatno podigao borbeni moral.

— Razbit ćemo mi tu njegovu čaroliju — samouvjereno je rekao Custer.

— Slušajte me, generale! — Iako iscrpljen, Ridgely je ustao sa stolca, a glas mu je zadržao od želje da što bolje i uvjerljivije objasni kakvu je silu vidio. — Zar me niste razumjeli? Tamo se okupilo više ratnika no ikada. Nemate dovoljno vojnika da se s njima sukobite! A ako to učinite, bit će to bitka

kakve još nije bilo. Nije to izlet! Neće biti kao na Washiti!

— Što vi znate o Washiti?!

— oštro je upitao Custer.

— Znam dovoljno — isto je tako oštro odgovorio Ridgely. U sve ozbiljnijem razgovoru s generalom izviđač je sasvim zaboravio na prisutnost novinara. — Logor na Little Big Hornu ratnički je logor, a ne selo sa ženama i djecom. Tamo vas čekaju ratnici koji gore od želje za borbom, kako bi, kako oni to shvaćaju, oslobodili svoju zemlju. Ovo se selo ne može na brzinu osvojiti i satrti, ni u zoru ni u bilo koje doba dana. Trebalo bi vam za to najmanje dvije, a možda čak i tri ili četiri tisuće vojnika. Pa i tada bi to bila bitka u kojoj bi mnogi vaši vojnici zubima zagrizli u travu! Poginulo bi ih znatno više nego što bi to bilo po volji američkom tisku, generale! On možda piše — mahnuo je izviđač glavom prema Kelloggu — samo ono što vi želite čitati, no druge će novine napisati i štošta drugo.

— Ne govorite mi o Washiti!

— oštro ga je prekinuo Custer.

— Uvijek sam vodio samo pravedne i poštene bitke!

— U selu na Washiti bile su samo žene i djeca, generale! — ponovio mu je hrabro izviđač.

— Ovaj put vam neće biti tako lako. Izviđač sam, generale, i dužnost mi je da vas izvijestim i kažem vam svoje mišljenje. Savjetujem vam da od te bitke odustanete. Pričekajte dok se taj trenutačni savez plemena ne raspadne, dok se opet ne razjedine. Bik Koji Sjedi sada im je prorekao napad Dugih

noževa te ga oni jedva čekaju, spramaju se na nj. Ne napadnete li uskoro, postat će nestrpljivi. Razići će se svako na svoju stranu, pa ih onda smirujte. Tako biste obavili misiju s mnogo manje krvoprolića.

— Nemate mi pravo predbacivati bitku na Washiti! — zurlao je sav zajapuren Custer.

— Za nju sam izričito pohvaljen! Možete to pročitati u svim vojnim knjigama. A zašto da sada odustajemo od ovoga pohoda? Sada, kada sva pobunjena plemena možemo tući jednim udarom! Iskoristit ćemo tu prigodu!

— Ne dopuštam nikome da urla na mene — mirno je, ustajući od stola, rekao izviđač. — Hvala vam za kavu — dodao je.

— Ostanite tu, sjednite! — Custer se opet sabrao. — Molim vas! — rekao je čak, stavivši mu ruku na rame. — Na maršu su — nastavio je, kad je izviđač opet sjeo — tri kolone. Svi zajedno dovoljno smo jaki. Večeras ću se na parobrodu »Daleki Zapad« susresti s generalom Terryjem. On je, naime, tim parobrodom upravo na ušću Powder Rivera uplovio u Yellowstone. Ionako moramo na brod radi popune naših zaliha. Tamo ću s njim razmotriti daljnji razvoj događaja. Bit će tamo i pukovnik Gibbon, koji sa svojim snagama dolazi sa zapada. Jeste li, možda, sreli nekoga kurira generala Crooka ili već vidjeli nekoga iz njegove kolone, Ridgely?

— Bio sam jedini živi bijelac zapadno od Powder Rivera —

odgovorio je izviđač. — Vidio sam još nekoliko bijelaca, ali ti su bili mrtvi i skalpirani. A od te vojne kolone koju spominjete — ni trega ni glasa!

— Crook kasni — ugrizao se Custer za doljnu usnu. — Svakako očekujemo vijesti od njega. Moramo se dogovoriti o daljnjim pokretima naših snaga. Zar ste — pogledao je izviđaču u oči — doista očekivali da ćemo uzmaknuti s našim jedinicama samo zato što se na Little Big Hornu skupilo nekoliko stotina crvenokožaca? Ovaj vojni pohod otpočeka se vodi s ciljem da se pokore pobunjena plemena. U Fort Lincolnu nismo o tome mogli govoriti tako otvoreno. Ovdje više nema razloga da ne priznamo da smo pripravnici za veliku bitku.

— Onda vam ja više nisam potreban, generale. Ako vas moji izvještaji i mišljenja uopće ne zanimaju...

— Varate se, Ridgely. — Custer je opet zadržao izviđača da ne napusti šator. — Izvještaji su vam neobično vrijedni. Samo su vaši zaključci pogrešni. Najvažniji ste moj izviđač. Što mislite, zašto nisam tamo poslao izviđače iz plemena Vrana? Zato što su i sami Indijanci. Iako mrze Siukse, ne pouzdajem se dovoljno u njih.

— Pogledao je izviđača od pete do glave kao da ga je tek sada ugledao. — Izgledate loše, Ridgely. Potrebni su vam mir, san i dobra hrana. A kad se dosita najedete i naspavate, razmislite: biste li još jednom mogli odjahati na Little Big Horn? Naš sedmi konjički po-

kreće se sutra. Trebat ću stalno obavijesti o tome što rade i što smjeraju ujedinjena plemena. Šalju li izvidnice, planiraju li napad, itd. Želim znati i točnu veličinu i plan, te moguće slabe točke njihovog velikog logora. Želim, prije svega, znati kako se ponašaju ratnici. A takvu misiju mogu povjeriti samo jednom izviđaču – vama, Ridgely.

Ridgely nije odmah odgovorio. Osjetio se još umornijim, kad je ustao i pogledao prema izlazu iz Custerova šatora.

– Sve je ovo – iskreno je odbrusio Generalu – vrlo prljav posao. U Fort Lincolnu ste lagali. Sada točno znam što hoćete. I protivim se tome. Nažalost, i sâm sam do vrata u vašim planovima. Želite proliti krv, mnogo krvi, generale. Ne želite smiriti Indijance bez borbe, iako sam vam ukazao i na takvu mogućnost. Činite veliku grešku, generale. Sjetit ćete se još ovih mojih riječi.

– Odjahat ćete, dakle, opet – s olakšanjem je ustanovio Custer. – Dobit ćete za taj put sve što vam je potrebno.

Ridgely je izašao iz šatora. Kava mu je bila godila, osvježila mu je i tijelo i duh. Kraj njega se odjednom stvorio Kellogg. Iako dovoljno razvijen, izviđaču se lukavi, dosadni novinar odjednom učinio poput lasice.

– Zašto ste onako napali generala, Ridgely? – bez vijanja je upitao novinar.

– Zato što je prokleta budala! – jednako je bez uvijanja i oklijevanja odgovorio izviđač. Bio je preumoran, a da bi još

imao obzira bilo prema kome. – Bolesno je tašt i pohlepan za tim da bude opet nešto više od običnog potpukovnika na dalekom Zapadu. Vjerojatno je – slegnuo je Ridgely ramenima – čak i bolji od generala Terryja. Custer zapravo vodi ovaj pohod, jer mu je to Terry potpuno prepustio. No, Custer ide krivim putem i koristi kriva sredstva.

– Jeste li sigurni da će bitka s crvenokošcima biti tako opasna...?

– Prerijom će potocima poteći krv – mračno je rekao Ridgely. – Nije mu ovo Washita! – oštro je pogledao novinara. – Na čejsko selo na Washiti izvršen je mukli prepad. Pretežno su u njemu bile žene i djeca! Razgovarao sam s vojnicima koji su sudjelovali u tom »podvigu«: nije to bila nikakva bitka, nego prljavi pokolj! Kad je uslijedio indijanski protunapad, Custer je jednoga od svojih oficira ostavio u nevolji. Nemojte mi ništa pričati o tom Custeru, Kellogg! Poznajem ga bolje nego vi. Zna postupati s ljudima. Zna voditi jedinicu. Hrabar je. No, jednako je i lakomislen i bezobziran. Pođite slobodno k njemu i ispričajte mu sve ovo što sam vam sada rekao. Neće me izbaciti. Zna da sam samo izviđač, da je on jači. Hladan je poput leda. Primjedbe poput ovih mojih trpi samo od ljudi za koje zna da mu mogu naškoditi.

– Imam dojam da general točno zna što hoće.

– O da! To svakako zna!

– Želja je svakog oficira da

bude promaknut – primijetio je novinar. – A Custer je već u građanskom ratu bio general. Prirodno je da opet želi generalske zvjezdice. No, ovaj put ne želi samo generalski čin nego i odgovarajući položaj, komandu. Vjerujem da je za to i sposoban.

– Mnogo držite do njega – odmahnuo je rukom izviđač.

– Radije uzjašite i pokupite se odavde, dok još možete, Kellogg. Inače ćete biti svjedokom velike svinjarije, zbog koje ćete zadugo izgubiti vjeru u ljude. Uvjeren sam da se Custer s Indijancima upušta u veliku igru pokera, u kojoj i oni imaju asa u rukavu. Vratite se u Bismarck, u sigurnost, čovječe!

– Ali, osjećam se sigurnim uz Custeru. Konjička je pukovnija...

– Krdo svinja! – prekinuo ga je izviđač. – Pogledajte samo malo bolje te ljude: stare podoficire i vojnike, koji su već godinama u vojsci, umornih kostiju, siti svega... Drugi su se, pak, dali regrutirati tek za kraće vrijeme. Takvi jedva da su propisno obučeni, a moral im nije nikakav. Momci za koje se ne zna ni da li su se prijavili s pravim imenom i prezimenom. Za nekima postoje i potjernice, te su se u vojsci samo prikrili. Ne, gospodine Kellogg. S takvom se jedinicom čovjek ne može osjećati sigurnim. Te ljude samo jedno drži na okupu: strah od Custeru i njegove željezne pesnice. No, kada na njih nasrnu odlučni Siuksi, kad premru od straha, ne bih se u njih nimalo pouzdao.

– General Custer mi je objasnio kako se vode indijanski ratovi – uporan je bio novinar. – Zvučalo je sve vrlo logično. Vi pretjerujete, Ridgely.

– Brzo ste prešli na njegovu stranu – slegnuo je izviđač ramenima. Custer me šalje kao izvidnika, iako sam protiv njegovih nazora. Zna da sam objektivan. Razmislite malo o tome!

– Jahat ću s Custerom – zaključio je novinar. – Isto tako kao i vi. Iako ste protivnik njegovih nazora, ostajete uz njega i pomažete mu. Taj čovjek, uvjeren sam, može postići sve što želi. Želim biti uz njega u toj velikoj bitki.

– Proklinjat ćete tu svoju odluku. Samo će biti kasno – zloguko je prorekao izviđač.

VII

Zvucima himne koju je svirala limena glazba Sedmog konjičkog pridružili su se zvižduci brodske sirene. Na Yellowstoneu je upravo pristajao uz obalu parobrod »Daleki zapad«, koji je Custeru dovezao zalihe hrane, municije i opreme te pješadijske jedinice. Sunce je toga trenutka zalazilo za brda, obasjavajući preriju posljednjim zrakama.

General Alfred Terry uredio je svoj štab u kapetanskoj kabini. Stražari na brodu ukočeno su salutirali, kad je kraj njih, sjahavši i popevši se na brod, prošao Custer. Na brodu su već palili svjetiljke. A pješadija je na obali ubrzano podizala logor za noć.

U kabini, u koju su uveli Custeru, crnački poslužitelj upra-

vo je posluživao kavu. Robustni general Terry stajao je kraj velikog stola, na kojem je bila razvijena karta područja Big Horna. U kožnatoj fotelji sjedio je pukovnik John Gibbon, snažan, vitak, iako ne previsok, muškarac uske glave, koju je još užom činila duga njegova brada. Ustao je, kad je Custer ušao i elegantnim pokretom bacio svoj šešir na vješalicu.

Custer je imao raskopčan ovratnik na plavoj bluzi uniforme. Opasač s dugim vojničkim revolverom bio je pripasao preko bluze.

— Bili smo već na putu prema rijeci Tongum — započeo je Custer razgovor, ali je onda ipak pričekao da izađe poslužitelj.

— Smatrao sam potrebnim da još jednom porazgovaramo i uskladimo kretanje naših triju kolona — rekao je general Terry.

— Imate li vijesti od Crooka? — upitao je Gibbon Custeru.

— Ni znaka da je živ — odgovorio je Custer, gledajući u kartu na stolu. Dolina Little Big Horna bila je na karti zaokružena crvenom olovkom. — Ne možemo čekati na nj — dodao je.

— Čuo sam izvještaj vašeg izviđača — rekao je Terry. — Čini se da je situacija povoljna za nas.

— Gospodin Ridgely to ne bi tako rekao — osmjehnuo se Custer. — Dapače, preporučio je da od svega odustanemo. Selo ujedinjenih plemena navodno je vrlo veliko. Ridgely je

iskusan traper i izviđač. Cijeni Indijance više nego mi.

— Nadam se da ste se pobrinuli da se indijanski logor stalno nadzire?

— Naravno, gospodine. Polaze onamo i Ridgely i moji izviđači — Vrane.

— Čini se — nastavio je Terry — da moramo poći od toga da ćemo u ovu akciju morati krenuti bez Crookovih snaga. Šteta jer njegovih tisuću i trista vojnika nisu baš beznačajna borbeni snaga. Ne možemo se, međutim, ponadati u to da će nam se on iznenada priključiti. Situacija sada zahtijeva neodgodivo energično djelovanje.

— To je potpuno i moje mišljenje, gospodine — suglasio se brzo Custer.

— Gdje je sada vaš puk?

— Na ušću Tongue Rivera. Trenutačno pod komandom majora Renoa.

— Vaš Sedmi konjički vjerojatno će morati podnijeti glavni teret prvoga udara — postavio je Terry. — U načelu se, međutim, trebamo držati prvobitnog plana i istodobno napasti logor s raznih strana. Udarit ćemo, tako, zajedničkim snagama, ne dajući Indijancima prigodu da napadnu bilo koga od nas pojedinačno.

— I moja je jedinica spremna, na Yellowstoneu — dobio je Gibbon. — U punoj borbenoj pripravnosti — dodao je.

— Planirajmo, dakle — predložio je Terry — od sutrašnjeg dana. Kad pukovnik Gibbon prodre sa sjevera ravno na Little Big Horn, istodobno mora biti izvršen i drugi pro-

dor, s juga, kako bismo logor ukliještili. — General je pošao k vratima te pozvao ordonansa. — Zapisujte sve — rekao je. — Moramo — nastavio je, vrativši se k stolu — računati s tim da će se Indijanci pokušati probiti na jug. Stoga smatram da biste vi, Custeru, sa Sedmim konjičkim trebali biti na jugu.

— Moramo, onda, preći preko doline rijeke Rosebud i pojahati u luku oko doline Little Big Horna.

— Koliko vam za to treba vremena, Custeru?

— Budući da moramo proći i kroz Wolf Mountains, trebat će mi četiri do pet dana.

— Danas je 21. lipnja — nastavio je planirati Terry — To znači da biste na polazni položaj stigli 26. lipnja. Kako izgledaju stvari kod vas, Gibbone?

— Nema problema, gospodine. Možemo toga dana biti na sjevernom rubu doline.

— Ja ću poći za vama s nekim pješadijskim jedinicama — dodao je general. — Važno je da obojica istodobno napadnete selo 26. lipnja, jedan s juga, a drugi sa sjevera.

— Možemo bez problema komunicirati preko kurira prije napada — primijetio je Gibbon.

— Akcija, u svakom slučaju, mora biti istodobna i zajednička, kako crvenokošci ne bi mogli organizirati uspješnu obranu.

— Mogao bih Custeru odstupiti kao pojačanje četiri čete Drugog konjičkog puka — predložio je pukovnik Gibbon. — Koliko mi je poznato, Sedmi

konjički nije u punom borbenom sastavu.

— Imam oko šest stotina ljudi — odgovorio je Custer. — No, to je sasvim dovoljno. Poznajete li krajolik na Little Big Hornu, Gibbone? Ne? Sve sama brda, poneka i strmiya. Što je jedinica na takvom terenu veća, to joj je teže manevrirati. No, vjerujem da je naša prednost prije svega u pokretljivosti.

— Potpukovnik Custer poznaje teren bolje nego mi — suglasio se general Terry. Ordonans je cijeli dogovor marljivo bilježio. — No, ja vam, Custeru, mogu staviti na raspolaganje nekoliko strojica. Izuzetno djelotvorno oružje s magazinom od sto metaka.

— Znam, gospodine. Imam iskustva s tim strojnicama — odgovorio je Custer. — Ali — potresao je glavom, odbijajući i tu ponudu — te su strojnice oružje pogodno za ravan teren ili za opsadu. Teške su, a lafeti su im prilično nepokretni i neprikladni za transport. Ne želim se njima opterećivati. To oružje u ovom slučaju ima više loših nego dobrih strana.

— Sami ste odlučili — slegnuo je ramenima Terry.

— Moramo se prilagoditi terenu. Važni su brzina i pokretljivost — još je jednom ponovio Custer.

— Suglasni smo, dakle, gospodo — zaključio je Terry. — Čak ako se general Croock još i pojavi, nećemo ništa mijenjati u ovom planu. Jeste li sve zapisali? — obratio se ordonansu.

— Da, gospodine.

— Najviše polažem na to —

ponovio je general – da napad bude istodoban i zajednički, isključivo takav, pod bilo kojim okolnostima. Zbog činjenice da imamo posla s velikim selom, velikim ratnim logorom, a sami nismo osobito brojni, ni jedna jedinica ne smije ni u kojem slučaju nastupiti samostalno, odvojeno.

– Terry je oštro pogledao Custeru: – Ističem to zbog vas, Custeru, jer znate biti nestrpljivi. No, ne smijemo počinuti ništa rizično. Hoću pobjedu koja će nas stajati što manje gubitaka!

Custer je na to kimnuo. Ordonans je pisao još nekoliko trenutaka, a zatim je stavio zapisnik na stol.

– Sada svi znamo svoje zadatke, gospodo – rekao je Terry, letimično pročitavši zapisnik. – Želim vam mnogo sreće!

– Funkcionirat ćemo kao sat! – obećao je Custer, osmjevnuvši se Gibbonu. Pukovnik mu je uzvratio nesigurnim smješkom. Kao i Custer, i Gibbon je bio vojnik još u građanskom ratu. Još je otad poznavao Custeru i pribojavao se i toga čovjeka i suradnje s njim. Gibbon je bio miran i promišljen oficir, sušta suprotnost temperamentnom nestrpljivom Custeru.

– Hoćete li provesti ovu noć u nekom od brodskih salona?

– ponudio im je general Terry.

– Hvala, gospodine – odvratio je Custer. – Radije spavam kod svojih ljudi. Naviknuti su da sam s njima.

– Pokušajte se – još je jednom brižno opomenuo Terry

– privući tom selu neopaženo. A naše vojnike rasporedite tako da ih što manje pogine.

– Možete se pouzdati u to, generale – odgovorio je Custer.

*

– Znam da ćeš pokušati još jednom – šaptao je Pitter Hammonu. – Moraš povesti i mene, razumiješ li

– Prokleti seronjo! – Hammon se okrenuo na ležaju. Oči su mu svjetlucale na mjesecini.

– Trebao sam ti onomad zaokrenuti tim tvojim usranim vratom! Uprskali smo, jer nisi mogao trčati, a onda si još cvilio kako sam izričito ja kriv za dezerterstvo.

– Ne povedeš li i mene, vikat ću!

Hammon je pogledao u nj kao u dosadnog kukca, koga bi najradije zgazio.

– Pola sata poslije smjene straže – rekao je napokon.

– Ovaj put me neće uhvatiti – junačio se Pitter, ali mu je glas podrhtavao. – Kad se samo sjetim onog bičevanja!

– Trebali su te isjeći na komade! – odbrusio mu je Hammon. – Bude li opet zbog tebe teškoća, pucat ću u tebe, ali ću te raniti tako da umireš polako, u mukama.

– Ne ostaviš li me ti u nevolji, možeš se u mene pouzdati.

Hammon na to nije odgovorio. Vrijeme se vuklo polako. U neko doba Pitter je razabrao stražarske korake i prigušene glasove. Potom je opet neko vrijeme zavládala tišina. Hammon je odjednom počeo puhati. Pitter je krenuo za njim.

Na Pitterovo zaprepaštenje, pridružio im se treći vojnik. Pažljivo su puzali među redovima zaspalih drugova. Hammon je puzao ravno prema jednom stražaru. Pitteru je srce tuklo kao podivljalo.

— No, konačno! — mirno je, međutim, rekao stražar okrenuvši se k Hammonu. Pridružio im se!

— Ovdje će biti prilično neugodno narednih dana — šaptao je Hammon, hrabreći, valjda, i sebe i druge. — Svaki bi idiot primijetio da u zraku visi opasnost! Tko još ostane da posuži kao prečka na ljestvama za Custerov ponovni uspon, taj ništa bolje niti ne zaslužuje.

— Ne lupetaj — ušutkao je Hammona stražar, preuzimajući vodstvo. Prišli su konjima i povelili sobom četiri životinje, šuljajući se s njima obalom rijeke Tongue. Visoka prerijska trava prigušivala je zvuk konjskih kopita. Stražari na drugoj strani logora nisu ništa zamijetili.

Stigli su do plićaka i zagazili u vodu. Rijeka je na tom mjestu, što su ga ranije odabrali bila i vrlo uska. Prelazili su šutke, u vodi tek do koljena.

— Pred nama je, navodno, čitava horda crvenokožaca — oglasi se treći dezertar, čije ime Pitter nije znao.

— Planirano je da napadnemo za tri dana — dopunio ga je stražar. — Čuo sam kad je major Reno spočitnuo Custeru što nije prihvatio nekakvo ponuđeno pojačanje.

— Nikada ne bismo imali bolje izgleda za bijeg — ocije-

nio je Hammon. — Ovaj put neće nitko poći u potjeru za nama.

Stigli su do mračnog brežuljka i povelili konje na nj.

Odjednom su se pred njima iz visoke trave pojavili Indijanci. Bili su to uhode koji su špijunirali logor. Navalili su na zaprepaštene dezertare poput utvara. Kriknuti je dospio samo Pitter, kad je ugledao kako Hammon pred njim širi ruke i pada, tomahavkom razbijene lubanje. Pitter, zatim, nije niti osjetio kako mu drugi ratnik zabada u tijelo oštricu noža. Slijedeći udarac tomahavka o lubanju trećega dezertara, Pitter više nije čuo. Stražar, koji je pokušao bježati, poginuo je posljednji, od uboda noža.

Indijanski uhode nestali su u noći sa četiri skalpa »bljedolikih«.

U logoru Custerovog Sedmog konjičkog puka još je bilo sasvim tiho.

VIII

Tutnjali su bubnjevi, čula se monotona pjesma, žarile se vatre, a noć je poput crne vatre pritisla indijanski ratni logor na Little Big Hornu.

Na brežuljku usred logora plesali su ratnici, a plamenovi vatre obasjavali su im povremeno poput maski obojena lica. Pjevali su grlenim, kao promuklim glasom.

Usred kruga plesača bauljali su oni koji su završavali. Ples sunca. Jedan za drugim padali su u transu na zemlju. Na prsima im je bila razrezana koža, kroz nju provučeno remenje, a na kraju svakog remena

bila je zavezana bizonska lubanja, koju su plesači vukli za sobom, sve dok im se ne bi prekinula, pukla koža na zarezanom mjestu na prsima. Kod nekih je plesača to mučenje dulje potrajalo, ali nijedan nije odustajao.

Konačno je na podiju ostao samo jedan plesač, jak muškarac, kojemu su znojem slijepljeni pramenovi kose padali na čelo i oči. Još je u šaci držao nož, kojim je sebi bio razrezao kožu i nad mišićima obiju nadlaktica i ramena. Bilo je to neuobičajeno, no taj je čovjek očito imao privilegiju da prolije više krvi nego ostali, zapadne u veći trans.

Posljednji plesač Plesa Sunca bio je, naime, vrač Bik Koji Sjedi. Dok je pjevao, glas mu je nadjačavao buku bubnjeva. Pjevao je prastaru obrednu pjesmu, tekst koje su plemenski vračevi prenosili usmenom predajom.

Kako je gubio sve više krvi, glas mu je sve više slabio. Odjednom je i vrač pao. Iako otvorenih očiju, nije više bio svjestan ničega oko sebe. Zapao je u željeno stanje ukočenosti, transa. Nekoliko ga je ratnika podiglo i prenijelo u njegov šator, na pokrivače. Bubnjevi su bivali sve tiši te napokon utihnuli. Svi su nešto očekivali...

Jedan od poglavica pojavio se uskoro s tikvicom vode, kojom je vraču poprskao lice. Nastavio je taj obred sve dok se ogroman vrač nije uspravio. Krv na njegovim ranama već se bila zgrušala, ali mu je po-

gled još uvijek bio ukočeno odsutan.

Došlo je vrijeme da vrač objavi što su mu rekli duhovi.

— Poslušajte me, braćo! Govorio mi je Veliki Duh. Primio je našu žrtvu. Podigao me je i pokazao mi jednu sliku. Slušajte, braćo: vidio sam duge noževe. Mnoge duge noževe. Bilo ih je kao skakavaca i obrušavali su se s neba upravo kao ti kukci. Glave su im visjele, šeširi padali s njih... Stuštili su se ravno na naš logor. Svi su bili bez ušiju, a Veliki mi je Duh doviknuo: »Predajem ih vama. Oni nemaju ušiju.«

Vrač je poslije tog simboličnog »izvještaja«, ubrzano dašćući, spustio glavu na prsa. Ratnici su mu se počeli primicati. Nastala je tišina, puna napetosti.

— Što znači taj tvoj san? — zatražio je tumačenje Gall, jedan od poglavica okupljenih oko Ludoga Konja.

— Reci! — povikali su i drugi ratnici. — Reci nam kakav nam je znak Veliki Duh time poslao?

— Stići će ovamo mnogo dugih noževa — tumačio je predskazanje Bik Koji Sjedi, a glas mu je opet bivao sve jači. — Napast će naš logor — nastavio je, prekriživši krvave ruke na okrvavljenim prsima. — Nose sobom rat. Budući da će se na nas sručiti spuštenih glava, mi ćemo pobijediti. Oni će izgubiti bitku, jer nemaju ušiju da čuju istinu. Naći će smrt, onako kao što, spuštene glave, s neba padaju mrtve ptice. Budite, stoga, braćo moja, jaki i hrabri. To je poruka

Velikog Duha! Poruka nade i ohrabrenja!

Vračeva snaga kao da je bila pri kraju. Opet je posrnuo. Ovaj mu put nitko nije prilazio. Ratnici i poglavice gledali su u njega sa strahopoštovanjem. U svima njima njegove riječi još su odjekivale. Tajnoviti titraji u logoru, nastali s početkom Plesa sunca, zgusnuli su se u atmosferu napetog iščekivanja. Čitav logor, svaki pojedinac u njemu bio je prožet vjerom u pobjedu u predstojećoj bici. Ludi Konj gledao je oko sebe, zagledao lica uz vatru kao da već vidi ostvarenje vizije velikog vrača.

— Doći će dan — tiho je rekao mladi poglavica — kada će mnogi ratnici umrijeti. Ali će mnogi i pobijediti.

Ridegely je prešao plicak na Tullocks Forku i pojahao na zapad, prema Little Big Hornu. Što se više približavao velikom ratnom logoru ujedinjenih indijanskih plemena sjeverozapada, bivao je nesigurnijim. U njemu je rasla sumnja je li postupio ispravno što se opet obavezao služiti Custeru. Sada je, naime, bilo sasvim jasno kako nije riječ samo o tome da se pobunjena plemena vrate u rezervate, nego da se sprema krvoproliće, njihovo brutalno podjarmljivanje, užasan udarac, koji je, po zamisli Custera i njemu sličnih, trebao ostalim plemenima pokazati što će im se dogoditi, budu li se bunila.

Izviđač se već više puta pitao nema li potpuno moralno pravo okrenuti konja i odjaha-

ti u Stjenjak — u Rocky Mountains, u duboke šume, tamo gdje još nema bijelih doseljenika, gdje je zemlja još sasvim slobodna. No, već je dao svoju riječ, a nije ni po naravi bio sanjar. Znao je da nitko nigdje neće izbjeći ogromnom valjku civilizacije. Bježati nije bilo nikakvo rješenje. Poslije ovoga pohoda imat će, međutim, i on, a to ga je najviše mučilo, krvlju uprljane ruke.

Mora da je u logoru već prošao Ples Sunca, pomislio je. Poznavao je mnoge obrede prerijskih Indijanaca, pa i taj. Znao je da su ratnici poslije Plesa Sunca u osobitom transu, osobito razdražljivi. I stoga je smatrao ludošću da se vojničke kolone približuju logoru upravo u to vrijeme. Što se njega samog ticalo, znao je da mora biti vrlo oprezan, oprezniji no ikada.

Pržilo je jako lipanjsko sunce. Prerijskih cvjetova više nije bilo. Zemlja se predala žegi i pustoši.

Izviđač se namjeravao u sumrak približiti logoru.

Ugledavši pred sobom skupine vrbova grmlja, nadao se da će u njima naći hlada. Bio je umoran te je stoga prekasno primijetio odbljesak na rubu šikare. Kad je okrenuo konja, Indijanci su već bili tu.

Izjahali su iz grmlja poput vragova. Ridegely je izvukao revolver iz korica. Međutim, sljedećeg trenutka desnu mu je ruku, prožela oštra bol. Revolver njome više nije mogao držati. Ugledao je kako mu iz kožnate jakne viri držak strijele s perom na kraju. Vršak strije-

le prodro je u njegovu desnu podlakticu. Potekla mu je krv. Kad je podbo konja, ne bi li pobjegao u drugom smjeru, pred njim su se stvorili i drugi ratnici. Značilo je to da su ga dulje vrijeme promatrali i čekali da im ujaše u klopku.

Bol mu se iz podlaktice pela u rame, a uskoro mu je gotovo ukočila cijelu desnu stranu tijela. Osjetivši vrtoglavicu, po-bojao se da će ispasti iz sedla. Ljevicom je pokušao izvaditi karabinku iz navlake o sedlu. No, znao je da ovaj put neće imati sreće kao prigodom prethodnog bijega. Svojim povratkom na Little Big Horn isu-više je izazvao sudbinu.

Zadobivši s leđa udarac po glavi, pao je konju na vrat. Crveni su ga ratnici opkolili, jedan od njih zgrabio je uzde njegova konja.

Kad mu se pogled malo razbistri, Ridgely je među Indijancima ugledao poznato lice.

— Crveni Korijen! — protisnuo je.

— Rekao sam ti da napustiš našu zemlju — podsjetio ga je nekadašnji prijatelj.

— Namjeravate li me ubiti, učinite to odmah ovdje! — predložio je izviđač.

— Ne — odgovorio je Crveni Korijen. — O tome moraju odlučiti poglavice.

Oduzeli su mu pušku i nož. Nisu se uopće trudili da ga vežu. Ionako za bijeg nije imao nikakvih izgleda.

IX

Uvečer 24. lipnja 1876. godine Kellogg je stupio u Custerov šator. Novinar je vidno smrša-

vio, a koža na licu ljuštila mu se od silne osunčanosti. Custer je opušteno sjedio na rasklopivom stolcu. Iza njega je bio vojnik sa škarama i češljem, dobrano mu prikraćujući njegovu dugu kovrčavu kosu.

— Sjednite, Kellogg! — pozvao ga je general. — Za dva dana napadamo. Nemamo više mnogo vremena za razgovore. Pazite na sve, ne zaboravljajte ništa!

— Zar se to šišate, generale?

— iznenadio se novinar.

— Kraća je kosa praktičnija.

— Govorilo se da nosite dugu kosu, kako biste izazivali Indijance, pokazali im da se ne bojite da će vas skalpirati — gotovo razočarano je primijetio Kellogg.

— Ne želim da me odmah prepoznaju — priznao je Custer, skeptički se promatrajući u zrcalu. — Bitka koja nas očekuje previše je važna, a da bismo je opterećivali još i osobnim taštinama.

— Vjerujete li u uspjeh? — pitao je novinar. — Još uvijek nemate nikakvih vijesti od Ridgelyja.

— Čini se da na vas utječu Ridgelyeva mračna proročanstva — potresao je Custer glavom. — Pouzdajte se u mene, Kellogg. Ridgely će se, osim toga, pravodobno vratiti i donijeti potrebne podatke. Osim njega, logor izviđa i nekoliko Vrana-Indijanaca.

— Vratio se Curly, gospodine! — čuo se glas adutanta, koji je ušao u šator. — Kaže da odmah mora govoriti s vama, da je važno.

Custer je kimnuo. Brijač je

počeo sakupljati pribor: škare, češalj, zrcalo. U šator je već ušao mlad, atletski razvijen Indijanac – izviđač iz plemena Vrana.

– Ridgelya su uhvatili – izvijestio je. – Gotovo da su i mene šćepali. – Teško je govorio engleski, grlenim indijanskim izgovorom.

Custeru se nije pomaknula ni jedna crta lica. Nije pokazao kako ga se dojmila vijest o Ridgelyevu zarobljavanju.

– Vidio sam logor – dodao je Curly. – Ima mnogo, mnogo šatora. Ples Sunca su već održali.

– Znaš čitati kartu – mahnuo je Custer prema stolu. – Pokaži mi točno gdje im je logor.

Curly je prstom pokazao točku na karti. Custer ga je poslao van, a potom je utonuo u razmišljanje. Čak ga se ni novinar nije usudio prekidati. Generalovo lice činilo se, kad je napokon uzdigao pogled, vrlo, vrlo umornim.

– Dovedite majora Renoa i kapetana Banteena, Kellogg – odsutno je naredio novinaru.

– Vjerujete li da je Ridgely već mrtav, gospodine? – usudio se upitati novinar.

– Vjerojatno jeste – odgovorio je Custer, ustajući od stola. – Zašiljite dobro svoju olovku, Kellogg! – dodao je.

– Napadamo, naime, već sutra!

– Sutra?! Mislio sam da imate naređenje da napadnete prekosutra, zajedno s pukovnikom Gibbonom.

– Nitko ne zna hoće li Gibbon uopće stići na vrijeme. A

mi ćemo stići do njihovog logora sutra.

Kellogg je šutke izašao iz šatora. Kad su major Reno i kapetan Banteen ušli u Custerov šator, već se bilo smračilo. Na nebu nije bilo nijedne zvijezde.

Custera su zatekli nagnutog nad kartom doline Little Big Horna.

– Sutra – rekao je, ne podižući pogled s karte – napadamo logor Bika Koji Sjedi!

– Ali, naređenja nam glase drukčije, gospodine! – podsjetio je major Reno.

– Situacija je bila drukčija, kad smo planirali – energično mu je odgovorio Custer. – Sada su okolnosti takve da moramo napasti odmah.

– Koje okolnosti, gospodine? – usudio se upitati kapetan Banteen.

Custer je napucao usne. Znao je da ga kapetan ne podnosi i da je jedan od onih ljudi koji ga se ne boje.

– Zarobili su Arta Ridgelyja a njihovi su izvidnici otkrili naše. Vjerojatno nas odavna promatraju. Ne možemo ih više iznenaditi napadom. Izgledi za uspjeh svakoga su nam dana sve manji. A oni se mogu to bolje pripremati za obranu, te dobiti nova pojačanja. Ili, pak, sada kad je Ples Sunca već prošao, mogu jednostavno podignuti logor, razići se. Mnogo je razloga da napadnemo što prije.

– Striktno se protivim tom odstupanju od zajedničkog dogovora, gospodine – prosvjedovao je major Reno. – Iza nas je naporan ubrzani marš. Umorni su i vojnici i konji. Po

prvobitnom planu sutra bismo se još cijeli dan odmarali. Plan o zajedničkom napadu, istodobno sa snagama pukovnika Gibbona, ima više izgleda na uspjeh. Po mojoj procjeni, naša je pukovnija preslaba da bi sama napala Indijance. Uopće točno ne znamo s koliko ćemo se indijanskih ratnika sukobiti. Imamo samo podatak da je logor vrlo velik. Ne znamo ni kako su Indijanci naoružani.

— Ni vama ni meni neće ovo biti prva bitka protiv Indijanaca — odgovorio je Custer. — Sve su one iste. Budemo li odlučno nastupili, imamo izgleda na uspjeh!

— Suglasan sam s majorom — usprotivio se Custeru i kapetan Banteen. — S obzirom na iscrpljenost naše jedinice i nedostatne podatke o neprijatelju, svako samostalno naše odvojeno djelovanje krajnje je neodgovorno.

— Ja odgovaram za sve! — oštro je odgovorio Custer. — Prekosutra bi moglo biti prekasno za bilo kakvu akciju!

— Ne očekujete li vi, možda, od ovakvog samostalnog djelovanja osobne probitke? — otvoreno je upitao kapetan.

— Pripazite što govorite! — zagrmio je zajapuren Custer. — Inače bih vam još mogao oduzeti komandu! Hoću da ovaj pohod uspije i ništa drugo. Primite, dakle, na znanje moje odluke, gospodo: jedinicu ćemo podijeliti tako da ja preuzimam čete C, E, I, F i L, vi, Reno, komandirate četama A, G i M, a kapetan Banteen četama D, H i K. U dogovoreno vrijeme napast ćemo logor s

triju strana. Imate li još kakvih pitanja?

— O, gospodine, imamo mi mnogo više pitanja nego što vi na njih možete odgovoriti! — oštro mu je dobacio kapetan.

— Onda ih zadržite za sebe! — odbrusio mu je Custer. — Komora — dodao je još — ostaje u pozadini. Ne želim da naša municija padne u ruke crvenokožaca. Dajte upute četnim komandirima i pobrinite se da sve teče bez problema!

— Ako zaista imamo posla s više od dvije tisuće ratnika, kako je navijestio Ridgley... — još je jednom pokušao razborito porazgovarati major Reno.

— Mnogo sam držao do Ridgleya — prekinuo ga je Custer. — No, ne vjerujem da je bio u takvom položaju da je mogao brojati do dvije tisuće. Nije imao vremena niti da prebroji koliko je u logoru šatora. Poduzmite, dakle, potrebne pripreme za sutrašnji napad, gospodo!

Reno i Banteen još su oklijevali, iako su po izrazu Custerova lica shvatili da neće odstupiti od naprečac donesene odluke. Kad su konačno izašli, Custer je još ostao nagnut nad kartom. Škrgutao je zubima, jagodične su mu se kosti micale kao da čeljustima nešto melje... U dvadeset i trećoj godini bio je general! A zatim su ga, do neba vapijućom nepravdom, degradirali u čin potpukovnika!

* * *

Ujahali su među brežuljke, u dolinu Little Big Horna. Jahali su u četvoro-redovima po pro-

pisima američke konjice.

Žega kao da je dolinu pritisla najžešće upravo toga dana, 26. lipnja 1876. godine.

Teren nad rijekom bio je nepregledan. Konjanici 7. konjičke pukovnije jahali su polako, oprezno, svaki s karabinkom na sedlu ispred sebe. Ljudi su bili napeti do krajnjih granica.

Pred kolonom se pojavilo nekoliko Custerovih Vrana-izviđača. Custer ih je, zaustavivši kolonu, saslušao, te pozvao k sebi Renoa i Banttena.

— Pojašite na južno krilo. Banteen, vi ćete sa svojim četama zauzeti položaj sjeverno od logora.

— Ništa još ne znamo o veličini logora i snazi protivnika!

— protestirao je major Reno.

— I sami znate da naši Vrana-izviđači pojma nemaju o brojevima — odbrusio je Custer. — Za njih postoji samo »mnogo« i »malo«. — Presjekao je daljnje primjedbe, odmahnuvši rukom. — S kim ćete vi jahati, Kellogg? — obratio se novinaru.

— S vama, generale — požurio se odgovoriti Kellogg.

— Krenimo onda! Ko-loo-naaa, marš! — komandirao je Custer.

Sedma konjička pukovnija potpukovnika Custera razdvojila je ili, bolje rečeno, razdijelila na tri dijela svoje snage kratko iza podneva. Pred Custerom i njegovim četama vodio je prepoznatljiv trag indijanske staze duž Little Big Horna, sjevernom obalom rijeke.

Novinar Mark Kellogg jahao je pokraj Custera na samom

čelu kolone. Promatrao je svojega »generala«, koji mu se, nakratko ošišan, činio nekako čudnim. Naizgled se Custer doimao smireno, no novinar mu je u očima ipak primjećivao nekakvu grozničavu vatru. Kelloggu je odjednom, pala na um pomisao da bi Custer mogao biti opsjednut nečistim silama!

Osvrnuvši se, novinar je pomislio kako izvjesnu odlučnost, sličnu svojoj, vidi i na licima vojnika, rijetkih četâ. Odmah iza Custera jahao je njegov adutant — poručnik W. W. Cooke, a usporedo s njim trubač 7. konjičke — John Martini. Na čelu dviju četa novinar je ugledao kapetana Toma Custera i poručnika Bostona Custera, komandantovu braću. U koloni su jahali i jedan Custerov nećak i jedan rođak. Četu »I« predvodio je kapetan Koege, duhovit momak, s kojim je novinar često razmjenjivao šale kraj logorske vatre.

Prestavši se osvrnati, Kellogg se zagledao za oblacima prašine iza Renoovih i Baneteenovih jedinica, koje su pojahale u drugim smjerovima. Uskoro su nestale među brežuljcima.

— Strah, Kellogg? — kratko ga je, zapitao Custer.

— Pred čim, generale? — junacio se novinar.

— Ne glumite mi da ste hladnokrvni. Jeste li ikada sudjelovali u nekoj bici protiv Indijanaca?

— Nisam, gošpodine.

— Onda vas smije biti strah, Kellogg. No, kad sve ovo prođe, nećete biti samo kroničar velike bitke, nego će i vas sla-

viti kao junaka. Svi ovi ljudi iza mene dobit će odličja. Upamtite te moje riječi!

Uto je pred njima odjeknuo krik. Nekoliko Indijanaca na ponijima dalo se u bijeg kao da su iznenađeni i uspaničeni pojavom »dugih noževa«. Pobjegavši, ostavili su za sobom šator. Kolona je pojahala prema njemu. Bilo je oko dva sata poslijepodne, kad je Custer naredio zastanak kraj toga šatora.

Šator je bio prazan. Toga su trenutka bili od indijanskog ratnog logora udaljeni oko sedam kilometara.

U dolini ispod njih odjednom su odjeknuli pucnji. Vjetar je k njima donosio odjek paljbe.

— To je Reno — ustanovio je naizgled ravnodušno Custer.

— Možda mu treba pomoć?

— zabrinuo se novinar.

— Glupost! — odgovorio je Custer, poslavši adjutanta po komandire svojih četa. — Reno samo obavlja svoju zadaću — obratio se opet novinaru. — Uskoro ćemo i mi svoju. Bitka je počela, Kellogg. Zaboravite sada umjetničke slike koje prikazuju bitke u udžbenicima povijesti i na vojnoj akademiji. Bitke protiv Indijanaca sasvim su drukčije.

Kellogg ga nije čuo. Ili ga, barem, nije razumio. Srce mu je bilo u grlu. Oblio ga je hladan znoj. Pomislio je na majora Renoa: čuo je pucnje, odjeke bitke, ali majorovu bitku nije mogao vidjeti.

X

I majoru Renou Indijanci su bili priredili istu predstavu

kao i Custeru: nekoliko se njih iznenadno pojavilo pred kolonom i nagnalo u naizgled paničan bijeg. Hrabri je major odmah izvukao sablju iz korice, a njegov trubač latio se instrumenta i navlažio usne. Na majorov je znak zatrubio na juriš, a konjanici su natjerali konje u galop. Jurili su tako sve do nekog plicaka na Little Big Hornu. Bataljon je potjerao konje u vodu, prešao na drugu obalu i pojurio za Indijancima u dolinu, više od tri kilometra.

A tada su se odjednom, pred Renoovim namamljenim četama, pojavile na stotine crvenih ratnika. Izranjali su i nadirali sa svih strana. Premazani ratnim bojama, s perima u kosi. Bijesno su se bacali na vojnike. Zrak su ispunili njihovi ratni poklici.

— Sja-aaa-šiii! — vrisnuo je major. Vojnici su se sabili u kakvu-takvu zaštitu uz rub šumice. Konjanici su se borili na nogama protiv juriša ratnika. Pucali su iz karabina i revolversa, te je zrak uskoro bio pun mirisa baruta.

— Dovraga! — opsovao je sočno kapetan French. — Odatle odjednom toliko crvenih vragovi?!

— To bih i sâm rado upitao Custera! — ogorčeno mu je dobacio major Reno. — Major je već prvom žaru bitke bio izgubio svoj konjanički šešir.

— Morat ćemo natrag! — odjednom je odlučio Reno. — Windolphe! — obratio se trubaču — Svirajte signal za uzajivanje!

Na sve strane oko majora

padali su vojnici. Nije znao koliko ih je već palo, a koliko će ih morati ostaviti. Vojnici su se samoinicijativno grupirali i pokušavali izboriti prolaz na istok, još dulje u brda.

Odjednom su se pred njima pojavile tri čete kapetana Banteena, koje su im pohitale u pomoć. Bitka je postala žestocom. Vojska jačine dvaju bataljona ukopala se u teren i, tražeći privremene zaklone, grčevito odbijela bijesne napade Indijanaca. Za samo nekoliko minuta bitke, mnogo je Renoovih i Banteenovih ljudi poginulo, a još je više bilo ranjenih. A onda su odjednom napadi »crvenih vragova« pre-stali.

*

— Jašemo dalje! — naredio je Custer, potjeravši konja. Do njegove kolone još je dopirao odjek bitke u dolini. Pet Custerovih četa formiralo se u dvojne redove. Dugačkoj glisti sličila je sada kolona, razvukavši se sušom sprženim krajolikom.

Mark Kellogg još je uvijek jahao pokraj Custera. Upravo je zaklonio notes, u kojem je bio zapisao: »Idem s Custerom, dogodilo se što mu drago...«

Kad su im brežuljci napokon otvorili pogled u dolinu, ugledali su pred sobom selo od šatora, koje se protezalo beskrajno uz rijeku. Nekoliko žena spazivši vojsku, vrišteći se razbježalo. Inače, sve je bilo mirno.

— Borbena pripravnost! — doviknuo je Custer, zauzdavši konja, poručniku Cookeu.

— Tamo su i ratnici! —

uzbuđeno je rukom pokazao na logor novinar.

Među šatorima se doista pokazalo i nekoliko ratnika na ponijima. Podigavši uvis koplja i tomahavke, podvriskujući su najprije pojurili prema konjici, ali su ubrzo zauzdali, pa okrenuli konje i nagnuli u naizgled paničan bijeg.

— Trebali smo ih odmah napasti, George! — sa žaljenjem je primijetio Tom Custer, dojahavši k bratu.

— To je klopka... — oklijevao je Custer. — Mi...

Prekinula ga je gromoglasna vriska Indijanaca. Nadirali su iz doline sa svih strana. I to u tolikom broju da je Custerovim konjanicima zastao dah.

Pred svima je galopirao mlad, atletski razvijen ratnik. Čuli su njegov glas, ali nisu razumjeli da više: »Ratnici hrabra srca, naprijed za mnom! Danas je pravi dan za umiranje!«

— Pa to je Ludi Konj! — uzviknuo je Tom Custer. — A kraj njega galopira poglavica Jaka Kiša!

— I iza nas su crvenokošci! — odjeknuo je, uto, nečiji panični vrisak.

Indijanci su već napadali. Ostavivši konje, većina njih je trčala uzbrdo iz sela ili nizbrdo iz zasjeda i ogorčeno se bacala na neprijatelja. Konjanike su zasuli oblaci opasnih strijela.

— Sja-aaa-šiii! — komandirao je Custer. — Potražite zaklone! — doviknuo je još najbližim vojnicima, a sam je pojahao na najbližu uzvisinu, praćen vkastitom braćom te nekolicinom oficira i podofici-

ra, kao i skupinom vojnika.

Ostali su vojnici, potraživši zaklon, otvorili na crvene ratnike pušcanu paljbu. Sa sjevera su na njih nadirali ratnici koje je predvodio Ludi Konj. S juga je Indijance predvodio snažan muškarac uglate glave, u kojem je jedan od oficira prepoznao Galla — jednog od poglavica Siuksa.

— Zaboga, pa njih je sve više! — zavapio je mladi poručnik Harrington.

Vojnici su pred indijanskim strijelama tražili zaklone u visokoj travi, iza ponekog grma ili kamena, u udubljenjima u tlu... Nisu prekidali paljbu iz karabinka i revolvera, te prilično uspješno odbijali prve napade crvenokožaca. Indijanci su, međutim, nadirali u neprekidnim valovima. Zrak je zakuhao od barutnog dima. Njemu se pridružio karakterističan zadah krvi i znoja.

— Pošaljite po komoru! — zaurlao je Custer na adutanta poručnika Cookea. — Kamo su se djenuli Reno i Bantten?! — General kao da je zaboravio i kamo je poslao Reboa i Banteena i kakvu je naredbu ranije izdao, o tome da komora ostane u pozadini.

Poručnik Cooke pozvao je trubača Martinija. Doviknuo mu je nekoliko naredaba. Martini je nešto zapisao u notes, a Cooke mu je to potpisao. Trubač se bacio na sedlo i odgalo-pirao. Indijanci su za njim odapeli oblak strijela, a dva su ratnika uzalud pokušala zadržati njegova konja. Jednoga je trubač čak pregazio. A onda je nestao iza brežuljka. Uto se

napad crvenih ratnika pojačao novom žestinom.

— Ridgely je imao pravo! — vikao je novinar. — Mora da ih je na tisuće!

Vojnici nisu prekidali paljbu, ali to u indijanskim redovima kao da nije stvaralo nikakve praznine, jer su neprestano pristizali novi ratnici. Zalihe municije Custerovih konjanika, primicale su se kraju. Bitka je već trajala satima. A predvečer su vojnicima otkazale karabinke pregrijanih cijevi! Kroz oblake barutnog dima Indijanci su još uvijek navirali poput nezaustavljive plime.

— U četi F ima samoubojstva! — čuo se nečiji uspaničen glas.

— Gdje je ta prokleta komora?! — urlao je Custer.

Nitko mu nije odgovarao. Brežuljak na kojem je od početka bitka stajao Custer s oficirima, podoficirima i vojnicima, koji su mu se bili pridružili, bio je sada opkoljen indijanskim ratnicima kao otok morem. Njihova ratna vriska nadjačavala je i prasak pušaka i krike vojnika. Nadirali su sve bliže prema Custeru.

Mark Kellogg iz »Bismarck-Tribunea« tupo je gledao u nadiruće crvene ratnike. Do maloprije lud od straha, odjednom više nije osjećao ništa. Podigavši pogled, ugledao je Custera kako se bori protiv nekolicine crvenih ratnika. Jedan je metak generala ubrzo pogodio u prsa, drugi u lice. Nedaleko od generala jedan je Indijanac ustrijelio njegovog brata Toma.

Osjetivši nekakav dodir s le-

da, novinar se okrenuo. Pred njim je stajao krvlju poprskan crveni ratnik. Podigao je tomahavk. Kellogg je vrisnuo. I poginuo.

* * *

Vojnom izviđaču Artu Ridgelyju Indijanci su poštedjeli život. Poslije bitke na Little Big Hornu izveli su ga na bojno polje posuto leševima. Uz izviđača išao je poglavica Ludi Konj.

Mladi poglavica Bijeli Bik pohvalio se, dojahavši k njima, kako je upravo ubio Dugokosog Custera. Kad su stigli na podnožje brežuljka, Ridgely je u mladom ridokosom oficiru koji je ležao na leđima prepoznao kapetana Keogha.

— Bio je najhrabriji od svih!
— primijetio je Ludi Konj. — Pobijedili smo — nastavio je poglavica. — Ti si to vidio. Nikada ne zaboravi što si vidio. Pričaj o tome drugim bijelim ljudima. A dugim noževima kaži da više nikada ne dolaze, jer će im se dogoditi slično što i Dugokosom Custeru, koljaču naših žena i naše djece.

Stisnuta grla zbog prizora koje je gledao, a i ozbiljno zabrinut za vlastitu sudbinu, izviđač je hodao uz poglavicu kao u transu.

— Zar ćete me doista osloboditi i pustiti? — s nevjericom je upitao, kad su mu doveli njegova konja.

— Da — potvrdio je Ludi Konj. — Da svima pričaš što si ovdje vidio.

— Neće to ništa koristiti — uzdahnio je Ridgely. — Dugi će noževi opet dolaziti. Pogoto-

vo sada.

Ludi Konj je šutio. Ridgely je odjahao. Bojao se da sanja, da to što je sloboda nije istina, nije stvarnost. Kilometrima su leševi bili posuti po bojnom polju, kojim je izviđač jahao. Kad ga je konačno napustio, udahnuo je punim plućima čišći zrak. Znao je, međutim, da ništa više neće biti kao prije, da ni on nije i neće biti kao prije.

* * *

Kolone mazgi vukle su kola s ranjenicima...

Kad je Ridgely ušao u šator generala Terryja, učinilo mu se da je general naglo ostario — čelo mu je bilo prošarano dubokim borama.

— Više od dvjesta i pedeset poginulih — rekao mu je general, podigavši pogled. — Čudo je da još uopće postoje Renoove i Banteenove čete. Renoa ću dati na vojni sud, zato što je Custer ostavio u nevolji!

— Nije mu nikako mogao pomoći — mirno je rekao izviđač. — Mislim da nije niti slutio što se događalo s Custerom nekoliko kilometara uzvodno. Da je i znao i pohitao mu u pomoć, čim bi napustio zaklon, ne bi ništa preostalo od njegovih četa.

— Zar ste sve vidjeli? — začudio se general.

— Gotovo sve, gospodine. Custer nije imao nikakvih izgleda. Da je u napad poveo cijelu pukovniju, možda... Ali sa šaćicom vojnika... Vjerojatno je imao protiv sebe gotovo četiri tisuće crvenih ratnika. Priznajem da sam isprva i

sâm potcijenio njihov broj. Ludi ga je Konj napao sa sjevera, ali je glavni udarac zadao Gall s juga. Da su imali više municije, možda bi se održali i jedan dan dulje...

— Custer je bio prokleta budala! Imao je jasna naređenja! Zašto ih se nije držao?! A gdje su sada crvenokošci? — ljutio se general.

— Tako taštog i pohlepnog čovjeka, koji je prije svega žudio za višim činom i položajem, trebalo je bolje nadzirati! — odgovorio je izviđač. — A što se Indijanaca tiče, odmah poslije proslave pobjede digli su logor sa Little Big Horna i razišli se.

— Požalit će oni ovo i okajati! — žestio se general. — Uništiti ćemo sve crvene vragove u preriji!...

Ridgely na to nije rekao ništa. Što je i mogao reći čovjeku koji je planirao uništenje naroda Siuksa i Čejena, a sada je govorio o osveti nad njima samo zato što su se uspješno obranili?! Osim toga, general i njemu slični imat će na kraju pravo: Indijanci će napokon zaista morati podleći...

— Odmah vas raspoređujem kao vojnog izviđača — rekao mu je iznenada general. — Slijediti ćete glavne bande. Hoću Bika Koji Sjedi, Ludoga Konja, Galla, Jaku Kišu, Dva Mjeseca... Hoću...

— Ne, gospodine — prekinuo ga je izviđač. — Ja sam posao u vojsci završio.

— Nećete me, valjda, ostaviti na cjedilu, poslije svega što se dogodilo...? Ta vidjeli ste pokolj nad 7. konjičkom! Potre-

ban mi je iskusan čovjek.:

— Da, gospodine. Ali to ovaj put nisam ja. — Ridgely se okrenuo, da pođe. — Obećao sam službu i obavezao se Custeru — dodao je. — I to je bilo dovoljno loše iskustvo po mene. Custer je mrtav. A nikome se drugom nisam ni na što obavezao. Preostali ovaj govnerski posao morat ćete obaviti bez mene.

— Što ste time htjeli reći?! — zauriao je Terry.

Ridgely mu nije odgovorio, već je polako uzjahivao svojega ždrijepca. Pojahao je opet na zapad, ali ovaj put za svoj račun. Htio je, a i morao je neko vrijeme biti sâm. Velika je bitka prošla, ali će se umiranje nastaviti... Napustit će područje Little Big Horna i nikada se više tamo neće vratiti!

* * *

EPILOG

U zelenim brežuljcima iznad Little Big Horna poginulo je 14 oficira, 1 liječnik, 5 civila, 3 izviđača-Indijanaca i 247 vojnika 7. konjičke pukovnije vojske, Sjedinjenih Američkih Država. Bilo je to 51 posto Custerovih snaga u toj bici.

Plemena sjeverozapada, koja su izborila tu najveću pobjedu nad vojskom Sjedinjenih Država u 19. stoljeću, pokorena su samo pola godine poslije te bitke.

Novinar Mark Kellogg povijesna je ličnost. Zaista je postojao i poginuo u toj bici.

I Art Ridgely je doista postojao i bio vojni izviđač, kako je to vidljivo i iz dokumenata.

Njegova uloga u tim povijesnim događanjima najviše je romansirana.

AKO NISTE ZNALI

G. A. CUSTER

U američkoj povijesti pionirskih vremena značajno mjesto zauzima velika indijanska bitka kod Little Big Horna i uspomena na jednoga od najslavnijih oficira Georgea A. Custer, koji se tamo sa svojim vojnicima borio do posljednjeg čovjeka.

George Armstrong Custer rođen je 5. prosinca 1839. na jednoj farmi u New Rumleyu u državi Ohio. Njegovi su preci bili doseljenici iz Njemačke i još su nosili porodično ime Köster. Najveći dio svojeg djetinstva George je proveo s polusestrom i svojim šurjakom u Monroeu u državi Michigan. U državi Ohio pohađao je školu, a 1857. stupio je u vojnu akademiju u West Pointu. Širile su se glasine da je bio primljen samo zato što se jedan utjecajni susjed Custerovih veoma zauzeo kako bi mladog, divljeg čovjeka udaljio od svoje zaljubljene kćeri.

West Point nije nimalo pogodovao divljem temperamentu mladog Custer. U lipnju 1861. položio je završni ispit

kao posljednji u svojoj klasi. Građanski rat već je bio u toku, pa je Custer, kao mladi poručnik, smjesta bio određen u jedinicu na Potomacu. I ovdje su ga uskoro zapazili zbog njegova veoma svojeglavog, neobično samosvjesnog ponašanja. Jedan "od njegovih komandanata kasnije je o njemu pisao: »Skroman čovjek nije nužno i najbolji vojnik: Neki od najboljih su bestidni, stalno pjevaju o sebi hvalospjeve, ali

su i hrabri, smioni, spremni za borbu u izvanredno velikoj mjeri. Sve se ovo odnosilo na Custeru. Uskoro je bio unaprijeđen u čin kapetana u štabu generala McClellana, a kasnije kod generala Pleasetona. Do 1863. obreo se u više od deset vojnih jedinica. Nakon toga slijedila je vrtoglava karijera, što treba da bude objašnjeno: do 1866. Sjedinjene Države imale su u svojoj vojsci pravilo da zaslužni oficiri mogu dobiti viši čin nego što su ga redovitim putem dobivali. To je primjerice značilo da čovjek, koji je u redovitoj vojsci imao čin kapetana, može, u slučaju da stekne osobite zasluge, biti imenovan pukovnikom, ali da i nadalje prima kapetansku plaću. Ovo se nazivalo »Brevet Rang«. Osim redovne Američke vojske postojala je dobrovoljna milicija Saveznih Američkih Država. Mnogi oficiri američke vojske imali su istovremeno visoki čin u toj miliciji. Ako je guverner neke od država jednog takvog oficira htio imati na čelu svoje milicije, ovaj je mogao svoj čin u vojsci staviti u mirovanje i obavljati dužnost milicijskog oficira.

Ovo objašnjava zbivanje u lipnju 1863. Poručnik G. A. Custer, kojemu je bilo tek 23 godine, imenovan je brigadnim generalom dobrovoljaca, a sa svojom konjicom borio se u diviziji Judsona Kilpatricka kod Gettysburga. Nedisciplinirani, svojeglavi kadet iz West Pointa, kojega su svi sada nazivali »Boy-General«, znao je na sebe privući pažnju javnosti. Ali simpatije je osvajao i ne-

običnim pothvatima i sposobnostima kao zapovjednik čete. Postao je jednim od najvažnijih konjaničkih oficira vojske iz Potomaca. Na kraju je zapovijedao divizijom i borio se kod Appomattoxa gdje je general Lee kapitulirao. (Stekao je toliko priznanja generala Shermana da je ovaj kupio stol na kojem je general Grant potpisao kapitulaciju za južne države i dao ga na dar Custerovoj ženi.)

Tjedan dana kasnije Custer je dobio čin generalmajora dobrovoljaca, a istovremeno i čin »Brevet-generalmajora« redovne vojske. (Da se zna: ovaj je čin bio samo titula.) Custer je tako postao najmlađim generalmajorom američke vojne povijesti. Njegov redovni čin, za koji je dobivao vojničku plaću, bio je međutim od 1866. čin pukovnika kod sedmog konjičkog puka osnovanog nakon građanskog rata. S kraćim prekidima – usprkos raširenim drugačijim tvrdnjama – on je sve do svoje smrti ostao komandant ove jedinice. Godine 1867. sudjelovao je u jednom vojnom pohodu protiv Siuksa i Čejena. Međutim, kada mu je njegov računovođa morao isplatiti novac za jedno nedopušteno putovanje k ženi, bio je izveden pred vojni sud i godinu dana suspendiran. General Sheridan, kojemu je bio potreban čovjek Custerova kova, ponovo ga je doveo na čelni položaj u vojsci. Custer je tada uložio sve snage da se dokaže. U studenom 1868. uništio je jedno mirno čejensko selo kraj Washite i za to dobio

najveće pohvale. Godine 1873. krenuo je prvi put u Black Hills, sveta brda Indijanaca, a 1874. vodio je geološku ekspediciju u planine, koja je, prema službenim izjavama, trebala da utvrdi trasu za buduću željeznicu, ali su tamo otkrivena nevjerojatna nalazišta zlata. Započela je zlatna groznica i pokopala mirovne ugovore sa Siuksima, Čejenima i Arapahosima. Kad je i vlada ustrajala na tomu da se indijanska plemena strogo pridržavaju granica rezervata, dok su pustolovi istovremeno nogama gazili prava Indijanaca, započela je vojna kaznena ekspedicija. Najprije ju je predvodio general Crook, ali već u proljeće 1876. krenulo je naopako, da bi 17. lipnja 1876. prilikom napada poglavice Crazy Horsea (Ludi konj) na njegovu četu u dolini Rosebud samo za vlas umakao potpunom uništenju. U to su vrijeme vojne kolone pod zapovjedništvom pukovnika Gibbona i Custeru već bile na putu, a njihove akcije usklađivao je general Alfred Terry.

Međutim, potajni zapovjednik bio je Custer, koji je imao najveća iskustva i bio najkrvooločniji u borbama s Indijancima i zbog toga se ponovno našao na čelu Sedmog konjičkog puka. Kratko vrijeme prije toga on je, naime, pred Kongresom u Washingtonu optužio brata predsjednika Granta da je umiješan u kriminalne prijevare pri isporukama u indijanske rezervate. Ovo je, doduše, odgovaralo istini, ali predsjednik, izbezumljen od bijesa,

oduzeo je Custeru pravo zapovjedništva, a samo uporno zagovaranje generala Shermana i Sheridanu vratilo je Custeru na Zapad.

Makar su postojale jasne zapovijedi da se indijanski logor na Little Big Hornu samo zajednički smije napasti, Custer nije sačekao da stigne Gibbonova vojska i pojačanje generala Terrya (general Crook ionako je otpao), već je napao na svoju ruku dan prije nego što je bilo planirano, i to s izmorenom jedinicom. Snagu i broj protivnika očito je potcijenio. Danas se smatra da je bilo 3500 indijanskih ratnika. Sa svojih nekoliko četa Custer je bio poražen u stravičnoj bitki. Bataljoni što su ih vodili major Reno i kapetan Banteen preživjeli su bitku uz teške gubitke. Tri dana kasnije stigle su Gibbonove i Terryeve jedinice i s užasom otkrile što se dogodilo. Više od 260 mrtvih pokopano je u najvećoj žurbi, a nakon toga započeo je stravičan pohod protiv pobjedonosnih indijanskih plemena. Custer je postao »heroj« i legenda. Godine 1877. priređen mu je sprovod s Little Big Horna na vojničko groblje u West Pointu. Custerova žena Elisabeth, koja ga je nadživjela 57 godina, napisala je bezbroj priča i knjiga o svojem mužu. Jedan američki povjesničar pisao je o Custeru: »Bio je izvanredno uspješan oficir na bojnom polju, međutim bio je ekstravagantan, tašt, uobražen momak. To je bio uzrok njegova poraza na kraju«.

John Gray

U PRIPREMI:

**Cameron Judd
Obračun u Dry Creeku**

The logo for LASO, featuring the word "LASO" in a bold, stylized, blocky font with a double outline.

Cijena pretplate za godinu dana iznosi 46.800 d, a za šest mjeseci 23.400 d. U cijenu je uračunat i pretplatnički popust. Pretplata se uplaćuje općom uplatnicom u korist računa: NIŠPRO »Vjesnik«, Interna banka, Zagreb, broj 30101-833-2052 (00027 – LASO).

Cijena inozemne pretplate za šest mjeseci: DM 33,00, ASCH 234,00, SFR 27,00, HFL 37,00, SKR 116,00, FF 109,00, US\$ 17,00 (avionom US\$ 20,20), C\$ 24,00 (avionom C\$ 28,30), Australia £ 12,00, (avionom £ 15,00).

Uplata na devizni račun 30101-620-16-25731-3252051 kod Udružene banke Hrvatske, Zagrebačka banka, Zagreb (za »Laso«, izdanje OOUR-a IRI).

Ekonomska propaganda: »Vjesnik«, Agencija za marketing, Zagreb, trg bratstva i jedinstva 6.

Zadnja kolor stranica 75.000 d, c/b stranica 50.000 d.

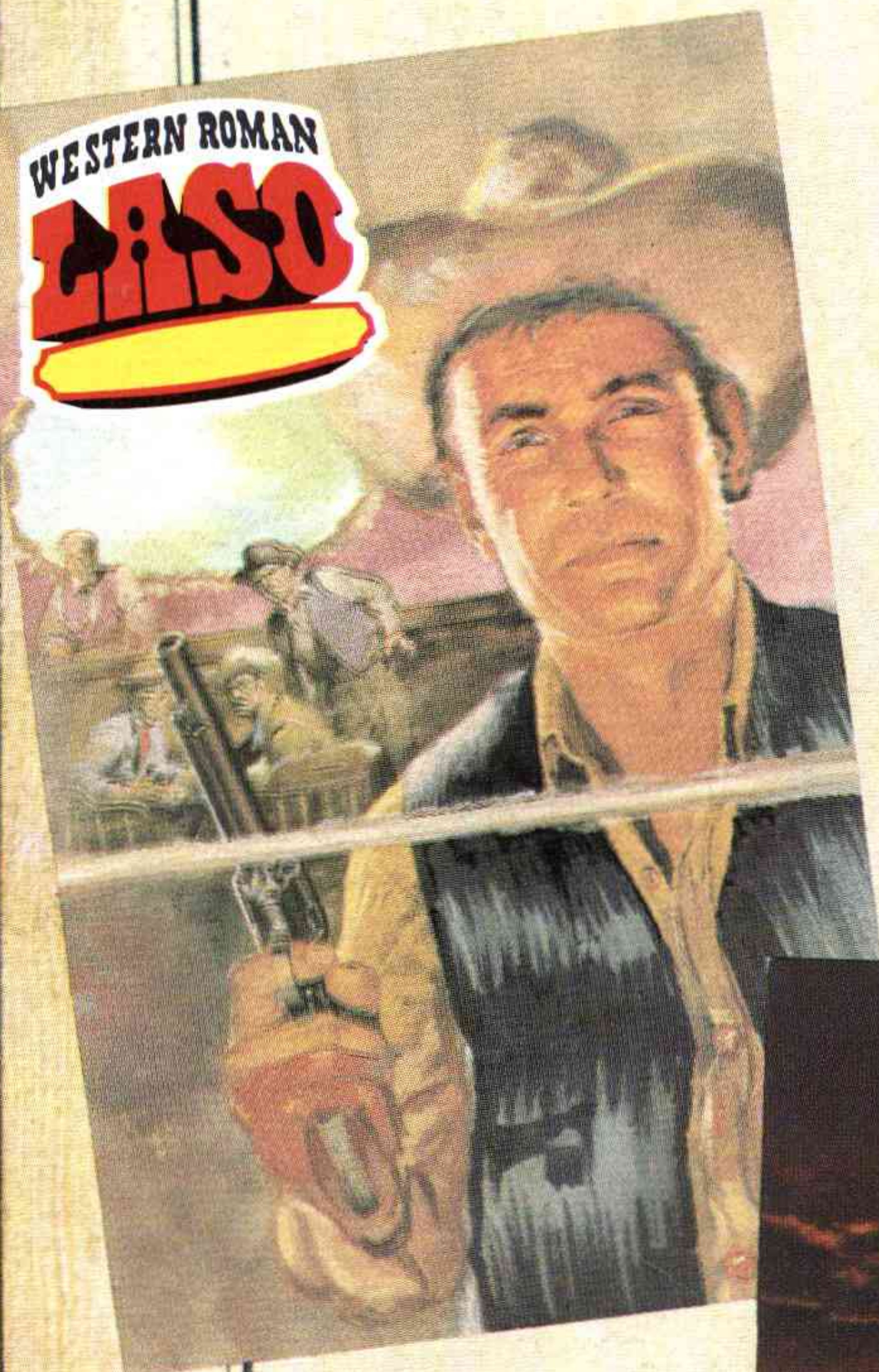
Oslobodeno plaćanja poreza na promet mišljenjem Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu SRH broj 2935/7-1973. od 26. XI 1973.

Rukopisi se ne vraćaju.

Ne propustite idući broj LASA
— najboljih western romana!

WESTERN ROMAN

LASA

LASA

U PRODAJI!
SPECIJALNO IZDANJE
JESEN '88.